VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POSTAVENÍ PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY Z POHLEDU TRESTNĚPRÁVNÍHO

Autor práce: Jaroslav Vondrášek

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Jaroslav Vondrášek

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Kombinovaná
Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Postavení Probační a mediační služby z pohledu trestněprávního

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Status of the Probation and Mediation Service from a Criminal Law Perspective

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vedoucí bakalářské práce: Doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: Duben 2023

Cíl bakalářské práce:
Hlavním cílem práce bude zjistit, jaké je postavení Probační a mediační služby ČR v rámci trestního řízení se zaměřením na mládež. Vedlejším cílem práce bude zjistit, zda v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži jsou dostatečná, a pokud nikoliv, k jakým změnám de lege ferenda by mělo dojít.

Student: Jaroslav Vondrášek	*14. 4. 2023* *datum*	*podpis*
Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	*14. 4. 2023* *datum*	*podpis*

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	23. 5. 2023 *datum*	*podpis*
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	23.5.2023 *datum*	*podpis*
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	23.5.2023 *datum*	*podpis*

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z.ú. ČESKÉ BUDĚJOVICE
-2-

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

České Budějovice ……. 2024

……

Jaroslav Vondrášek

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu své bakalářské práce doc. JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D. za poskytnutí cenných rad a informací k vypracování své bakalářské práce.

Anotace

VONDRÁŠEK, J. *Postavení Probační a mediační služby z pohledu trestněprávního: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2024. 68 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: Probační a mediační služba, probace, mediace, mladiství v trestním řízení, odklony v trestním řízení

Bakalářská práce se zabývá postavením Probační a mediační služby z pohledu trestněprávního. V teoretické části práce jsou vymezeny pilíře restorativní justice, na nichž je Probační a mediační služba postavena. Dále je popsána struktura PMS ČR a její činnosti v jednotlivých fázích trestního řízení. Práce se věnuje definicím pojmu probace a mediace a uvádí jejich trestněprávní kontext. Bakalářská práce zahrnuje také kapitolu věnující se práci s mladistvými pachateli trestných činů. Výzkumná část je věnována kvalitativnímu výzkumu, jehož cílem je zjistit, postavení Probační a mediační služby v trestním řízení u trestných činů spáchaných mladistvými pachateli, jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány. Kvalitativní výzkum je proveden formou rozhovorů, které byly realizovány s pracovníky Probační a mediační služby ČR. Cílem této bakalářské práce je poskytnout pohled na postavení PMS v trestním řízení se zaměřením na mladistvé pachatele a vedlejším cílem je pokusit se zjistit, zda metody mediace a probace v současnosti uplatňované jsou dostatečné, popřípadě k jakým změnám by mohlo dojít.

Abstract

VONDRÁŠEK, J. *Postavení Probační a mediační služby z pohledu trestněprávního: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2024. 68 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: Probation and mediation service, probation, mediation, juveniles in criminal proceedings, diversion in criminal proceedings

The bachelor thesis deals with the position of the Probation and Mediation Service from the perspective of criminal law. The theoretical part of the thesis defines the pillars of restorative justice on which the Probation and Mediation Service is based. Furthermore, the structure of the Probation and Mediation Service and its activities in individual stages of criminal proceedings are described. The thesis defines the concept of probation and mediation and presents their criminal law context. The bachelor thesis also includes a chapter devoted to work with juvenile offenders. The research part is devoted to qualitative research, the aim of which is to determine the position of the Probation and Mediation Service in criminal proceedings for offences committed by juvenile offenders, how mediation is used in work with juvenile offenders and what forms of diversion are implemented in practice. Qualitative research is conducted in the form of interviews with the staff of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic. The aim of this bachelor thesis is to provide an insight into the position of the Probation and Mediation Service in criminal proceedings with a focus on juvenile offenders, to try to find out whether the methods of mediation and probation currently applied are sufficient or what changes could be made.

Obsah

1 Cíl a metodika **9**

2 Vznik probace a mediace v ČR v kontextu restorativní justice **10**

2.1 Historie probace a mediace v ČR 10

2.2 Principy restorativní justice 11

3 Probační a mediační služba v ČR **17**

3.1 Vymezení PMS 17

3.2 Struktura PMS 17

3.3 Probační úředníci a asistenti PMS 18

3.4 Činnost PMS 19

3.5 Úkoly a cíle PMS 20

4 Mediace **22**

4.1 Vymezení pojmu mediace 22

4.2 Trestněprávní kontext 23

4.3 Jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu 23

5 Probace **26**

5.1 Vymezení pojmu probace 26

5.2 Trestněprávní kontext 28

5.3 Parole 30

6 Práce s mladistvými a nezletilými **32**

6.1 Vymezení pojmů mladistvý a nezletilý 32

6.2 Činnost PMS a trestněprávní kontext 32

6.3 Trestněprávní kontext odklonů v trestním řízení 34

7 Výzkumná část **39**

7.1 Cíl výzkumu 39

7.2 Výzkumné otázky 39

7.3 Metodika 40
7.3.1 Metodika sběru dat 40
7.3.2 Technika sběru dat 41
7.3.3 Výzkumný soubor 42
7.3.4 Realizace výzkumu 42
7.3.5 Analýza dat 43
7.3.6 Etika výzkumu 44
7.4 Výsledky 44
7.5 Shrnutí kvalitativního výzkumu 46
8 Diskuse 49
Závěr 55
Seznam použitých zdrojů 57
Přílohy 64

1 Cíl a metodika

Cílem bakalářské práce je zjistit postavení Probační a mediační služby ČR v rámci trestního řízení se zaměřením na mládež, tj. u trestných činů spáchaných mladistvými pachateli. V bakalářské práci budou charakterizovány pojmy probace a mediace a jejich trestněprávní kontext a formy odklonu v trestním řízení, které se ve vztahu k mládeži používají. Dále je cílem práce zjistit, jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány.

Vedlejším cílem práce bude zjistit, zda v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži jsou dostatečné, a pokud nikoliv, k jakým změnám de lege ferenda by mělo dojít.

Ve výzkumné části bakalářské práce budeme hledat odpovědi na otázky: Jaké je postavení Probační a mediační služby ČR v přípravném řízení týkajícího se mladistvých? Jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány? Na jaké úrovni jsou v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži?

V rámci teoretické části práce bude provedena rešerše literatury a legislativy, jež bude podrobena analýze. Při zpracování praktické části práce bude využita kvalitativní strategie, metoda dotazování a technika řízených rozhovorů provedených s pracovníky Probační a mediační služby ČR. Data získaná z těchto rozhovorů budou podrobena analýze a syntéze.

2 Vznik probace a mediace v ČR v kontextu restorativní justice

2.1 Historie probace a mediace v ČR

Probační a mediační služba (PMS) nemá v české justici příliš dlouhou tradici, byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Probační a mediační službě“ nebo „ZPMS“), jenž nabyl účinnosti od 1. 1. 2001. Její založení je výsledkem reformy českého právního systému po rozpadu východního bloku po roce 1989 a přechodu justice k demokratickým pravidlům v systému trestní spravedlnosti. Přesto, podíváme-li se do minulosti, můžeme najít v komunistickém Československu spravovaném totalitním režimem s represivním trestním systémem v době tzv. Pražského jara tendence některých odborníků posílit sociálně – výchovné prvky při práci s pachateli trestných činů. Normalizace tyto snahy zhatila.[1]

Po sametové revoluci v roce 1989 došlo k změně politického systému a bylo potřeba vyřešit přestavbu trestní politiky a represi celého justičního systému. V roce 1991 byl odborníky z Ústavu státu a práva ČSAV a Městské prokuratury v Praze zahájen experiment inspirovaný západními zeměmi s názvem Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež.[2] Projekt pracoval s aktivním zapojením pachatele na odstranění následků jeho jednání a na zapojení poškozeného, jemuž bylo umožněno ovlivnit proces odškodnění, a poprvé se uplatňuje mediace mezi poškozeným a obviněným. Postupně se do trestní legislativy dostávají změny rozšiřující škálu trestů bez uvěznění pachatele a tzv. odklony v trestním řízení. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“ nebo „TŘ“) byl novelizován v roce 1993 a tzv. odklon-diverze (podmíněné zastavení trestního stíhání) byl zaveden jako první alternativní institut. Tím se do našeho kontinentálního trestního práva dostávají prvky anglosaského práva a otevírá se cesta k uplatnění postupů restorativní justice v našem trestním řízení. V roce 1996 jsou zavedeny další dva instituty alternativ – tzv. narovnání a trest obecně prospěšných prací. Na zavádění těchto změn se podílela

[1] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 10.
[2] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 11.

pražská katedra sociální práce UK. Novela trestního zákona v roce 1997 zavádí další alternativní tresty – podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Tím vyvstává problém s množstvím úkonů směřujících na úředníky soudů, s nedostatkem prostorů pro probační a mediační činnosti, nedostatkem kvalifikovaných pracovníků a v neposlední řadě i s pochybnostmi právníků, soudců, státních zástupců o užitečnosti alternativních trestů. V roce 1999 předkládá ministr spravedlnosti návrh reformy justice, jehož součástí je změna trestního řízení a nový zákon o Probační a mediační službě. Bylo potřeba vzdělat nové úředníky pro vznikající organizaci. V roce 1999 vznikl projekt s názvem Kvalifikační vzdělávací program pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby. V roce 2000 Parlament ČR schválil návrh zákona o Probační a mediační službě, s účinností od 1. 1. 2001. Iniciativa a potřeba pro založení PMS přišla zdola (praxe, nevládní aktivity, univerzitní odborníci) a byla zároveň podpořena shora (Ministerstvo spravedlnosti ČR a Nejvyšší soud ČR), aby cílem bylo účinné uplatňování nové trestní politiky v oblasti komunitních sankcí a zároveň aby se snižoval počet uvězněných osob a docházelo k prevenci kriminality motivováním pachatele k řádnému životu.[3]

2.2 Principy restorativní justice

Zákon o Probační a mediační službě pracuje s prvky restorativní justice, jejímž zakladatelem je Howard Zehr. Jeho myšlenky spojují profesi sociální práce a trestního práva. Mezi základní principy restorativní justice patří:

- zločin není porušením společenského řádu, ale škodou, která je způsobena oběti a hrozbou pro bezpečnost společnosti,

- škoda je chápána široce – materiální, fyzická, psychická, porušení sociálních vazeb, rodinného života,

- reakce na zločin má přispět ke snížení škody a hrozby,

- účelem společenské reakce nemá být potrestání, převýchova, ale vytvoření takových podmínek, aby mohly být odstraněny následky trestné činnosti,

[3] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 11- 13.

- tendence ke zpřísňování trestní represe a ukládání přísnějších trestů je kontraproduktivní, zvl. u mladistvých,

- pachatel se má aktivně podílet na náhradě způsobené škody,

- jestliže se pachatel nechce podílet na odstranění následků, je k tomu donucen soudem,

- státní orgány se mají angažovat pouze tehdy, jestliže vyjednávání mezi pachatelem a obětí nevede k cíli, nebo trestný čin je takový, že klasický trestní proces je nezbytný,

- oběť trestného činu nemůže být nucena k vyjednávání s pachatelem.[4]

Pojem restorativní justice (z angl. restore – obnovit, vrátit do původního stavu) vychází z toho, že trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více jednotlivci a mezi jejich normami a normami ve společnosti, v níž se nacházejí, a lze jej účinně řešit jen za aktivní účasti všech dotčených osob. Vycházíme zde z myšlenky, že čin narušil sociální vztah mezi pachatelem, obětí a dotčenou společností. Restorativní princip se rozvíjí v Kanadě, USA od poloviny 80. let 20. století a následně proniká do západní Evropy. Přebírá tradice Maorů, původních obyvatel Nového Zélandu, původních obyvatel Kanady a zvykového práva afrických kmenů.[5]

Rozvoj PMS u nás čerpal zkušenosti převážně od švýcarských, rakouských, nizozemských kolegů a později z Kanady a Velké Británie. V rámci Evropské unie je trestní právo, zvl. výkon trestů, považováno za oblast poměrně autonomní podle uvážení jednotlivých států. Přesto v roce 2008 bylo přijato Rámcové rozhodnutí Evropské rady v oblasti vzájemného uznávání rozsudků a probačních rozhodnutí s ohledem na výkon probačního dohledu a alternativních sankcí.[6] Spolupráce probíhá také v rámci CEP (The European Organization for Probation), což je Evropské sdružení probačních služeb, dále prostřednictvím European Forum for Restorative Justice,

---

[4] KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In Karabec, Z. *Restorativní justice.* Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2003. s. 9.
[5] ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vyd. Ostrava-Přívoz: Key Publishing, 2007. s. 11.
[6] *DOPORUČENI RADY EVROPY O restorativní justici v trestních věcech* [online]. Restorativní justice, 2018 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/RJ_SfCh_RestJus_doporuceni.pdf.>

Evropské rady a OSN – Úřadu pro drogy a kriminalitu (United Nations – Office on drugs and Crime, UNODC). V současnosti stále více států vkládá do svých právních řádů nové prvky restorativní justice, proto OSN doporučila komisi zabývající se prevencí kriminality a trestním soudnictvím uplatňovat koncept restorativní justice v jednotlivých členských zemích OSN.[7]

V centru restorativní justice stojí nejen pachatel a oběť, ale také celá komunita/společnost, ve které pachatel žije. Společnost i oběť jsou trestným činem poškozeny. Howard Zehr ve svém díle jasně popisuje rozdíly mezi trestající justicí, pro niž je trestný čin porušením práva a prohřeškem proti státu, tím vzniká vina. Spravedlnost je naplněna prostřednictvím uznání viny pachatele a jemu uložené újmy, trestu. Hlavní zřetel je kladen na to, aby došlo k potrestání pachatele. Trestající justice odpovídá na otázky: jak byl porušen zákon, kdo se činu dopustil, jak má být pachatel potrestán? Naproti tomu obnovující (restorativní) justice chápe trestný čin jako prohřešek proti osobě a jako narušení vzájemných vztahů. Porušení normy vytváří závazky a povinnosti. Na naplnění spravedlnosti se má podílet poškozený, pachatel a členové komunity, jež se snaží obnovit narušené vztahy. Hlavní důraz se klade na potřeby poškozeného a na odpovědnost pachatele v procesu nápravy.[8] Restorativní justice hledá odpovědi na otázky: komu vznikla škoda, jaké jsou potřeby oběti, pachatele, komunity, komu vznikají závazky a povinnosti? Proto základními pilíři restorativní justice jsou: újma vzniklá trestným činem, závazky a povinnosti vzniklé trestným činem a angažovanost na řešení konfliktu.[9]

Restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Zaměřuje se na újmy vzniklé TČ, usiluje o zohlednění potřeb poškozeného, podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení.[10] Filozofii

---

[7] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 25.
[8] ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 15.
[9] Rukověť restorativní justice. In *Sborník restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 62.
[10] ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 17.

restorativní justice tak lze shrnout do 3 bodů: obnovení, odpovědnost, opětovné zapojení do komunity.[11]

Mezi základní principy a hodnoty patří:

- respekt k oběti a poškozeným, ale i k pachateli,
- odpovědnost pachatele a posílení jeho motivace k obnově narušených vztahů,
- dialog mezi obětí, pachatelem a dotčenými osobami,
- participace všech zúčastněných stran konfliktu,
- vyváženost, znovunalezení rovnováhy v komunitě, hledání řešení přijatelného pro všechny strany,
- dobrovolnost, aktéři konfliktu nejsou k účasti nuceni,
- pospolitost, snaha zapojit členy komunity, nevnímání trestného činu jako izolovaného aktu mezi jeho aktéry,
- individualita, podpora jedinečnosti člověka ve vztahu k pospolitosti, oba principy platí současně.[12]

Cílem restorativní justice je dát věci do pořádku. Obnova těchto škod v sobě obsahuje: odškodnění a náhradu (reparation), obnovu (restoration) či uzdravení (recovery).[13] Restorativní justice je založena na starém ze „zdravého rozumu“ vycházejícím způsobu vnímání zločinu.

[11] ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vyd. Ostrava-Přívoz: Key Publishing, 2007. s. 18.
[12] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 33.
[13] Rukověť restorativní justice. In *Sborník restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 84.

Trestný čin je narušením lidské integrity a mezilidských vztahů.

- Trestný čin vytváří povinnosti a závazky. Hlavním závazkem je dát věci do pořádku.
- Trestný čin způsobuje přetrhání vláken pavučiny vztahů a je často symptomem, který signalizuje, že je ve vztazích narušena rovnováha.

Tyto principy jednoznačně spojuje hodnota respektu, respektu ke všem zúčastněným.[14]

V současnosti se v zahraniční praxi restorativní justice nejvíce používají následující modely:

- konference mezi obětí a pachatelem;
- rodinné skupinové konference;
- tzv. kruhy.[15]

Konference mezi poškozeným a pachatelem se týkají především poškozeného a pachatele. Pokud strany sporu souhlasí, je jim umožněn kontakt prostřednictvím setkání nebo konference. Setkání připravuje vyškolený facilitátor a vyváženě vede celý proces. Výsledkem bývá dohoda o náhradě škody, což nebývá obvyklé u závažných násilných trestných činů. Konference se mohou účastnit rodinní příslušníci poškozeného nebo pachatele a členové komunity jako podpora. Rodinné skupinové konference jsou časté v Severní Americe a na Novém Zélandu.[16] Přípravu a facilitaci konference mají na starosti tzv. koordinátoři justice pro mladistvé. Ti jsou pracovníky sociálních služeb, naplánují průběh setkání, formu přizpůsobí potřebám a kulturním zvyklostem obětí a zúčastněným rodinám. Facilitace nemá předem daný scénář, častým rysem je „rodinná schůze“, kdy se pachatel a rodina odebere do jiné místnosti, aby projednali, co se stalo, a připravili návrh poškozenému. Koordinátor konference usiluje o nestrannost, vyvažuje

[14] Válková, H., Šámal, P., Sotolář, A. Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže. In Karabec, Z. *Restorativní justice.* Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2003. s. 21.
[15] ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 30.
[16] ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 33.

zájmy a potřeby obou stran, dohlíží na přípravu plánu reagujícího na příčiny sporu, zahrnujícího odškodnění a vedoucího pachatele k přiměřené odpovědnosti.[17]

Restorativní i retributivní justice vnímají trestný čin jako porušení rovnováhy ve společnosti. Nabízejí však jiné cesty k nápravě narušeného vztahu. Retributivní justice nabízí jako východisko trest, restorativní dává přednost odstranění způsobené újmy a přijetí vhodných opatření, které sníží riziko recidivy pachatele. Řada autorů odborných publikací se domnívá, že justice může čerpat pozitiva z obou pojetí a využívat kombinaci obou modelů podle druhu trestného činu a druhu pachatele. Oba přístupy se tudíž mohou vhodně doplňovat, aby došlo k efektivní nápravě nebo byly zmírněny následky trestných činů. V současné době lze hovořit o restorativních přístupech také ve vězenství.[18]

[17] ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 35.
[18] MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní justice v oblasti vězeňství: utopie, nebo výzva? In: *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. Brno: Masarykova univerzita Právnická fakulta, 2016, s. 16 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z WWW: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/34944>.

3 Probační a mediační služba v ČR

3.1 Vymezení PMS

Probační a mediační služba je organizační složkou státu a je podřízena Ministerstvu spravedlnosti ČR a není právnickou osobou. Základ PMS v organizačním smyslu je obsažen v právní úpravě, a to v zákoně o Probační a mediační službě. Podrobnější úpravu pak představuje zejména Statut Probační a mediační služby ČR vydaný Ministerstvem spravedlnosti ČR na základě zákona o Probační a mediační službě, konkrétně dle ustanovení § 3 odst. 6, § 6 odst. 5 a § 15 odst. 3. Dalšími interními předpisy jsou Organizační řád Probační a mediační služby stanovený ředitelem PMS v souladu se zákonem o Probační a mediační službě a Statutem PMS a Pracovní řád Probační a mediační služby ČR vydaný rovněž ředitelem PMS.[19] Mezi základní organizační útvary PMS řadíme dle uvedených dokumentů její ředitelství, soudní kraje a střediska.

3.2 Struktura PMS

Organizační strukturu uvádí schéma na webových stránkách PMS. V čele stojí ředitel PMS, pod ním se nacházejí jednotlivé vnitřní články struktury: úsek ředitele, úsek tajemníka pro vnitřní řízení, úsek odborných činností, úsek ekonomicko-provozní, úsek elektronického monitorovacího systému, soudní kraj a Praha. Ředitel PMS je jmenovaný a odvolávaný ministrem spravedlnosti.[20]

Soudní kraj je prostředním článkem řízení PMS. Je tvořen středisky PMS nacházejícími se v obvodech působnosti jednotlivých krajských soudů a Městského soudu v Praze, jeho účelem je řízení a koordinace činností těchto středisek. Soudní kraj se dělí na pracoviště krajského vedoucího, který stojí v čele každého soudního kraje, a na jednotlivá střediska. Na úrovni soudních krajů (s výjimkou Středočeského kraje) jsou zřízena oddělení elektronického monitorovacího systému, která zajišťují podporu při implementaci elektronického monitorovacího systému, zabezpečují jeho provoz, řídí a realizují jeho logistické zajištění v rámci daného kraje. Základními organizačními

[19] *STATUT Probační a mediační služby*. In: . 2022, s. 4. Dostupné také z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/11/02_statut_pms_aktual-2022.pdf.>
[20] Organizační řád PMS: schéma. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/11/03_org_rad_pms_schema_2022.pdf.>

jednotkami ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a policejním orgánům jsou střediska PMS působící v sídlech okresních nebo jim na roveň postavených obvodních soudů či Městského soudu v Brně. Střediska, která působí současně i v sídlech krajských soudů nebo Městského soudu v Praze, zajišťují probační a mediační činnosti i ve vztahu k těmto soudům a příslušným státním zastupitelstvím a policejním orgánům. V případě, že je obec sídlem dvou nebo více okresních či jim na roveň postavených obvodních soudů nebo Městského soudu v Brně, je možné, aby ředitel po projednání s příslušným regionálním vedoucím předložil k rozhodnutí ministru spravedlnosti návrh o sloučení nebo rozdělení v takové obci působících středisek. V současné době funguje celkem 74 středisek a dvě detašovaná pracoviště.[21]

3.3 Probační úředníci a asistenti PMS

Ve střediscích PMS pracují probační úředníci a asistenti. Rozdíl na pozicích úředníků a asistentů je ve vzdělání, na pozici probačního úředníka[22] je nutný vysokoškolský magisterský titul v oblasti společenskovědní a odborná zkouška, na pozici probačního asistenta[23] dostačuje středoškolské vzdělání rovněž v oblasti společenskovědní. Odborné vzdělávání k této pozici trvá po celou dobu pracovního poměru, celoživotně, vzhledem k vývoji a potřebám společnosti. Práva a povinnosti probačních úředníků a probačních asistentů jsou upraveny v ustanoveních § 7–9 ZPMS.

Základním kvalifikačním vzděláním úředníka je kvalifikační vzdělávací kurz zakončený odbornou zkouškou v teoretické i praktické oblasti probačních a mediačních činností, práva, sociální práce a komunikačních dovedností. Uchazeč o místo pracovníka PMS z členské země EU je povinen složit rozdílovou zkoušku zaměřenou na teorii a praxi českého práva, trestní právo hmotné i procesní se zaměřením na probaci a mediaci v trestním řízení v českém jazyce. Asistenti PMS jsou povinni absolvovat

[21] *Probační a mediační služba v trestním řízení* [online]. Dostupné z WWW: <https://is.muni.cz/th/lvyhl/DP_Probacni_a_mediacni_sluzba_v_trestnim_rizeni_Tychtl.pdf.>
[22] Úředník Probační a mediační služby. Dostupné z WWW: <https://nsp.cz/jednotka-prace/urednik-probacni-a-mediac.>
[23] Asistent Probační a mediační služby. Dostupné z WWW: <https://nsp.cz/jednotka-prace/asistent-probacni-a-media.>

základní a specializační vzdělávací kurz zaměřený na teorii a praxi probace a mediace, právo, sociální práci a komunikační dovednosti.[24]

Pracovníci PMS při své práci využívají různých nástrojů, které lze rozdělit na aktivní a pasivní. Aktivním nástrojem je kontakt s klientem a komunikace s ním. Základem komunikace je rozhovor. Mezi pasivní nástroje pracovníků PMS patří spolupráce se soudem, rejstříkem trestů, evidencí vězňů, se zaměstnavatelem, poskytovatelem probačních programů, rodinou klienta, školou a vedení dokumentace.[25]

3.4 Činnost PMS

Činnost PMS se liší podle jednotlivých stadií trestního řízení. Vymezujeme je jako – přípravné řízení, řízení před soudem a vykonávací řízení. V přípravném řízení mezi činnosti patří:[26]

Tabulka 1: Činnost PMS v jednotlivých stadiích TŘ

	přípravné řízení	**řízení před soudem**	**vykonávací řízení**
činnost PMS	podklady o obviněném	podklady o obviněném	podklady o obviněném
Snaha vytvářet podmínky pro	podmíněné zastavení tr. stíhání narovnání	podmíněné zastavení tr. stíhání – narovnání, alternativní procesní postupy odnětí svobody	dohled v průběhu zkušební doby
	propuštění mladistvého z vazby – dohled	zajištění skutečností relevantních pro uložení trestu OPP	kontrola výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody a sledování výkonu ochranných opatření
	zapojení mladistvého do výchovného opatření	dohled v př. náhrady vazby dohledem	sledování chování mladistvého při uložení výchovných opatření nebo peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu
	dohled nad chováním	dohled nad průběhem probačního programu	dohled ve zkušební době po podmínečném propuštění
			sledování chování mladistvého – ochranná a výchovná opatření

Zdroj: Vlastní zpracování

[24] VĚTROVEC,V., NEDOROST , L., SOVÁK, Z. *Zákon o mediaci a probaci - komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 92–93.
[25] ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1.vyd. Ostrava-Přívoz: Key Publishing, 2007. s. 61.
[26] ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1.vyd. Ostrava-Přívoz: Key Publishing, 2007. s. 57-58.

3.5 Úkoly a cíle PMS

Základní úkoly a cíle PMS lze rozdělit podle jednotlivých fází trestního řízení.[27]

Tabulka 2: Úkoly a cíle PMS v jednotlivých stadiích TŘ

Přípravné řízení	**Řízení před soudem**	**Vykonávací řízení**
prevence kriminality	prevence kriminality, vhodné alter. postupy a trestní sankce	prevence kriminality a efektivita výkonu trestních sankcí
rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání	vydání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání	výkon trestu OPP
rozhodnutí o schválení narovnání	vydání rozhodnutí o schválení narovnání	dohled nad odsouzeným v př. podmíněného odsouzení za současného uložení dohledu dle § 60 odst. 1 TZ, i když odsouzený zavdal příčinu k nařízení výkonu trestu
rozhodnutí o upuštění od uložení trestního opatření, podmíněném upuštění od trestního opatření mlad.	upuštění od potrestání	dohled nad odsouzeným v př. podmínečného propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody
aktivní zapojení obviněného, motivace k absolvování vých. opatření	upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení	dohled nad mladistvým v případech stanovených § 75 ZSVM
ohled na potřeby poškozených	upuštění od potrestání za současného uložení dohledu	zohlednění potřeb poškozených
vazba nahrazena prob. dohledem ve vhodných případech	vydání rozhodnutí o upuštění od uložení trestního opatření, o podmíněném upuštění od trestního opatření mladistvého	
	uložení trestu OPP	
	uložení výchovných opatření u mladistvých pachatelů	
	podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem	
	zohlednění potřeb poškozených	
	nahrazení vazby probačním dohledem	

Zdroj: Vlastní zpracování

[27] ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1.vyd. Ostrava-Přívoz: Key Publishing, 2007. s. 59-63.

V roce 2017 byl PMS přijat dokument s názvem Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025. V tomto dokumentu jsou stanoveny globální cíle:

- kvalitativně rozvinout probaci a mediaci v České republice,
- ve spolupráci se všemi zainteresovanými subjekty vytvořit systémový způsob zacházení s pachateli a oběťmi trestných činů,
- chránit společnost před následky a opakováním trestné činnosti.

Vedle globálních cílů si PMS stanovila také strategické cíle:

- odklonit pachatele od kriminální kariéry,
- rozvíjet systémové řešení služeb pro oběti,
- zvýšit bezpečnost společnosti,
- zabezpečit další efektivní fungování PMS.[28]

[28] *KONCEPCE ROZVOJE PROBACE A MEDIACE DO ROKU 2025* [online]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/2017_koncepce_pm_do_roku_20251.pdf.>

4 Mediace

4.1 Vymezení pojmu mediace

Mediační činnosti jsou odborné postupy pracovníků PMS v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce. Mediací nazýváme dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele (O/P) trestného činu za účasti mediátora. Cílem je urovnání konfliktu mezi P/O, odstranění příčin vedoucích pachatele k TČ a příprava podkladů pro soudce nebo státního zástupce.[29]

Pokud mediaci nelze uskutečnit, PMS vyvíjí jiné činnosti, které mají směřovat k urovnání konfliktu. Jejich obsahem je spolupráce pracovníka PMS s pachatelem, obětí a zástupci komunity, výsledkem je zpracování zprávy pro soudce nebo státního zástupce. Přestože je předpokladem konání důvodné podezření obviněného z TČ, mediace nemůže přímo přispět k vyřešení otázky viny či neviny obviněného, neboť v rámci ní nemůže dojít k procesně použitelnému upřesnění skutkového stavu, ale ani k rozhodnutí, zda obviněný TČ spáchal, či nikoli a o jaký TČ se jedná. Konečné rozhodnutí ve věci zůstává výlučně v pravomoci soudu, restorativní pojetí trestní spravedlnosti vytváří mediátorovi prostor k tomu, aby oběma stranám nabídl jinou možnost řešení, než je tradiční soudní cesta.[30]

Proto pro mediaci jsou potenciálně vhodné všechny případy, v nichž je TČ výsledkem mezilidských vztahů a z nich vzniklého konfliktu. Zásadně se využívá v případech méně závažných TČ (zejména přečinů) v trestním řízení. Některé případy TČ budou typově přicházet v úvahu pro mediaci jen výjimečně, to se může týkat například TČ spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny, zvlášť závažných TČ proti životu a zdraví, proti svobodě a lidské důstojnosti v sexuální oblasti, TČ ve finanční sféře, daňových deliktů a TČ proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby nebo spáchaných z rasových či podobných motivů.[31]

---

[29] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s.39.
[30] HOLÁ, L. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1.vyd. Praha: Grada, 2013. s. 277.
[31] HOLÁ, L. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1.vyd. Praha: Grada, 2013. s. 278.

4.2 Trestněprávní kontext

Výsledkem mediace může být:

Podmíněné zastavení trestního stíhání. Velký počet proběhnutých mediací končí rozhodnutím státního zástupce či soudce o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307–308 TŘ. Jedná se o nejčastěji využívaný odklon v rámci trestního řízení využitelný u přečinů se souhlasem obviněného. Pokud splní podmínku: doznání, nahrazení škody způsobené TČ, popř. uzavře dohodu s O, rozhodnutí musí být dostačující vzhledem k dosavadnímu životu P. Rozhodnutí o podmínečném zastavení trestního stíhání stanoví zkušební dobu na 6 měsíců až 5 let a P v této době uhradí náhradu škody, popř. má uloženo dodržovat omezení a povinnosti vedoucí k řádnému životu podle § 307 odst. 4 TŘ.[32]

Institut narovnání. Jedná se o § 309–314 TŘ a v praxi se používá výjimečně. Používá se stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání u přečinů se souhlasem P i O. Pachatel musí prohlásit, že TČ spáchal, jeho prohlášení je učiněno svobodně, vážně a určitě a uhradí poškozenému škodu. Dále P složí na účet soudu či státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi či k obecně prospěšným účelům.[33]

Uložení alternativních trestů. Uskutečnění mediace není vázáno na využití odklonů v trestním řízení a P může být udělen alternativní trest, výjimečně i trest odnětí svobody.[34]

4.3 Jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu

Pracovník PMS může volit i jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu, než je mediace. Může se jednat o vypracování zprávy o spolupráci s klientem P/O, která bude sloužit státnímu zástupci nebo soudci jako podklad, informace pro rozhodnutí o uložení

[32] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 57.
[33] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 58.
[34] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 58.

vhodného opatření či sankce. Jedná se buď o zprávu před rozhodnutím, nebo o zprávu o spolupráci s klienty.[35]

Zpráva před rozhodnutím se týká pachatele závažnější trestné činnosti, kdy nejsou splněny podmínky pro odklon nebo může hrozit uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, je podrobná a obsáhlá. Vychází z dlouhodobé a systematické práce pracovníka PMS s P. Druhý druh zprávy je zpráva o spolupráci s klientem, která je stručnější a využívá se u méně závažné trestné činnosti. P je pracovníkem PMS motivován k aktivnímu přístupu, převzetí odpovědnosti za následky spáchaného činu, zamyšlení nad příčinami a k hledání nápravy.[36]

Spolupráce pracovníka PMS s orgány činnými v trestním řízení (OČTŘ) probíhá podobně jako při realizaci mediace mezi P a O. Pracovník PMS spolupracuje se státním zástupcem či soudcem v závislosti na fázi trestního řízení a konzultuje s ním svůj postup. PMS poskytuje OČTŘ cenné informace. V praxi se osvědčuje konzultovat se soudcem návrh pracovníka na uložení vhodného opatření či sankce, který je obsažen ve zprávě před rozhodnutím.[37]

Návrh PMS, pokud je to možné s ohledem na závažnost spáchaného činu a riziko pravděpodobné újmy spojené s opakováním trestné činnosti, směřuje k uložení alternativního trestu. Soud může uložit podmíněný trest odnětí svobody podle § 83 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“ nebo „TZ“) a zároveň dohled podle § 49-51 TZ. Další sankcí může být trest domácího vězení (§ 60 TZ), trest obecně prospěšných prací (§ 62 TZ), trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76 TZ).[38] Uložení alternativních trestů umožňuje PMS kontinuální práci s P trestného činu. Vedle alternativního trestu může soud uložit další přiměřená omezení a povinnosti podle § 48 odst. 4 TZ, například podrobit se výcviku pro získání pracovní kvalifikace, programu sociálního výcviku a

[35] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 59.
[36] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 61.
[37] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 66.
[38] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 68.

převýchovy, léčení závislostí apod. Omezení se mohou týkat zdržení se návštěv nevhodných prostředí, sportovních a kulturních akcí, zdržení se hazardních her a sázek, požívání alkoholických nápojů a návykových látek. § 48 odst. 5 TZ dovoluje uložit pachateli blízkému věku mladistvých výchovná opatření uvedená v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“ nebo „ZSVM“).[39]

V letech 2003–2020 PMS ČR realizovala 14 553 mediací mezi obětí a pachatelem, a to především mezi mladistvými a dětmi. Od roku 2016 jsou do praxe zaváděny také restorativní konference, které zapojují do procesu vedle oběti, pachatele, také zástupce komunity, například školy nebo obyvatele blízkého okolí.[40] Počet mediací se ročně pohybuje kolem 800, výjimkou byla doba pandemie COVID-19. Přehledně vývoj zobrazuje graf.[41]

Graf 1: Počet mediací 2019-2022

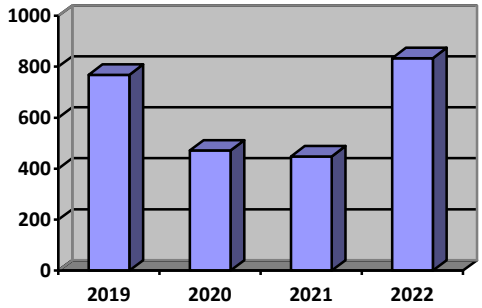

Zdroj: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022*

[39] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže - komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 188.
[40] Vývoj počtu mediací. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/vyvoj-poctu-mediaci/.>
[41] Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>

5 Probace

5.1 Vymezení pojmu probace

Pojem probace vychází z latinského výrazu probāre – něco ověřovat, zkoušet, dohlížet. Zákon o Probační a mediační službě v § 2 odst. 1 chápe probaci ve smyslu… „*organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontroly výkonu alternativních trestů nespojených s odnětím svobody, … sledováním chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, … ve smyslu poskytnutí individuální pomoci obviněnému, aby vedl řádný život*.“[42]

Pod pojmem dohled je potřeba vidět pravidelný osobní kontakt pachatele s pracovníkem, vzájemná spolupráce na vytvoření a plnění probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek stanovených pachateli soudem. Účelem dohledu je zajištění kontroly chování pachatele, jeho odborné vedení a pomoc pachateli, aby vedl řádný život. Soud, který ukládá odsouzenému dohled, zároveň pověří PMS dohledem. Podle zákona provádí PMS úkony na pokyn OČTŘ podle § 4 odst. 7 ZPMS.[43]

To klade velké nároky na roli probačních úředníků, kteří musí být s obviněným či odsouzeným v pravidelném osobním kontaktu. Při této činnosti pracovník používá jak prostředky kontroly, tak pomoci. Při prvních konzultacích pracovník s klientem zpracovává probační program, který odráží délku zkušební doby, uložené povinnosti a omezení, která stanovil ve svém rozhodnutí soud (státní zástupce), a upravuje konkrétní formou další podmínky výkonu dohledu - například interval konzultací, průběžné sledování podmínek dohledu, spolupráci klienta s dalšími osobami a subjekty.[44] U dohledu je na prvním místě kontrola chování pachatele, tím je zajištěna ochrana

[42] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2022. s. 443.
[43] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 73.
[44] MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 292-293.

společnosti a snížení rizika opakované trestné činnosti, dále následuje odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby vedl řádný život.[45]

Pracovník PMS zpracovává zprávu o průběhu výkonu dohledu pravidelně jednou za 6 měsíců. Obsahuje zhodnocení průběhu spolupráce mezi pracovníkem PMS a klientem a návrh na další průběh dohledu. Zpráva má svou strukturu danou metodickým standardem. Obsahuje 3 části: poměry klienta, zaměstnání, pobyt; dále plnění ustanovení probačního plánu dohledu, plnění soudem stanovených omezení a povinností; vlastní průběh dohledu a spolupráci s klientem. Na konci zkušební doby sestavuje pracovník PMS závěrečnou zprávu o průběhu dohledu, jednoznačně soudu sdělí, zda klient plnil, či neplnil podmínky dohledu a uložené povinnosti. Jedná se o podklad pro soud, který rozhodl, zda se klient ve zkušební době osvědčil, nebo neosvědčil a podmíněně odložený výkon trestu odnětí svobody vykoná.[46]

Dohled pracovníka PMS se ukládá v těchto případech:

- náhrada vazby dohledem,
- dohled v rámci podmíněného upuštění od potrestání,
- dohled nad podmíněně odsouzeným pachatelem,
- dohled po podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody,
- dohled v případě předčasného ukončení protialkoholního či protitoxického léčení,
- dohled v případě porušení podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací.[47]

Spolupráce mezi PMS, soudy a státním zastupitelstvím při výkonu dohledu je dána zákonem a metodikou. Zahrnuje činnost pracovníka PMS, výběr případů, zpracovávání

[45] SOTOLÁŘ, A. Specifikace probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck. 4, 2005, č. 9, s. 235.
[46] TOMÁŠEK, J., HÁKOVÁ, L., KOSTELNÍKOVÁ, Z. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2019. s. 45.
[47] VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci - komentář*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 80.

zpráv a reakce na ně. Nelze opomíjet spolupráci s PČR při získávání informací o klientovi, při návštěvách klienta v místě bydliště, pokud hrozí obava o bezpečnost pracovníka PMS. Podle daného případu pracovník spolupracuje s dalšími organizacemi a úřady sociálních služeb, zdravotnictví, úřadů zprostředkovávajících zaměstnání, řešících zadluženost.[48]

5.2 Trestněprávní kontext

Probační dohled je zakotven v zákoně o Probační a mediační službě. Definici dohledu, jeho účel, způsob a důvody uložení stanovuje trestní zákoník § 49-51 a výkon trestní řád.[49]

Podle § 73 odst. 1, písm. c) TŘ může soud a v přípravném řízení státní zástupce ponechat obviněného na svobodě a nahradit vazbu dohledem … *„s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávaného případu lze účelu vazby dosáhnout dohledem pracovníka nad obviněným“*.[50] Obviněný je povinen ve stanovených lhůtách navštěvovat pracovníka PMS, měnit místo pobytu s jeho souhlasem a podrobit se omezením, aby se nedopustil TČ a nemařil trestní řízení.

Podle § 46 TZ může soud upustit od potrestání, pokud pachatel lituje spáchání přečinu, projevuje účinnou snahu po nápravě, a jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k dosavadnímu životu pachatele lze důvodně očekávat, že již pouhé projednání věci postačí k jeho nápravě i k ochraně společnosti. Stanovení dohledu nad pachatelem je uloženo tehdy, pokud soud považuje za potřebné po stanovenou dobu sledovat jeho chování. Zkušební doba tohoto podmíněného upuštění od potrestání s dohledem se ukládá až do 1 roku podle § 48 odst. 1, 2 TZ.[51]

Podle § 81 odst. 1 TZ může soud uložit podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody nepřevyšující 3 roky, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k dosavadnímu životu a prostředí, a k okolnostem případu není potřeba

---

[48] VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci - komentář*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 84.
[49] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 86.
[50] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 155.
[51] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 25.

jeho výkonu.[52] V takovém případě stanoví soud zkušební dobu na 1 až 5 let. Je-li potřeba sledovat chování pachatele a poskytnout mu péči a pomoc ve zkušební době, může soud odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího 3 roky za současného vyslovení dohledu nad pachatelem podle § 84 TZ. Zkušební doba podmíněného odsouzení s dohledem je 1 až 5 let.[53]

Trestní zákoník dále v § 49–51 vytyčuje pojem a účel dohledu, povinnosti pachatele, povinnosti a oprávnění pracovníka PMS. V rámci dohledu u podmíněného odsouzení i u podmíněného upuštění od potrestání může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti podle § 48 odst. 4 písm. a) - k) TZ, jejichž cílem je získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobení se programu sociálního výcviku, podrobení se léčení závislosti na návykových látkách, podrobení se psychologickému programu, zdržení se návštěv nevhodného prostředí, sportovních a společenských akcí apod.[54] Pokud se jedná o mladistvého pachatele, soud uloží výchovná opatření uvedená v ZSVM.[55]

Ustanovení § 83 odst. 1 TZ upravuje možnost stanovení dohledu nad podmíněně odsouzeným v případě výjimečného ponechání předchozího podmíněného odsouzení v platnosti, přestože odsouzený zavdal příčinu k nařízení výkonu trestu odnětí svobody nebo soud může přiměřeně prodloužit zkušební dobu. Jestliže podmíněně odsouzený, u něhož byl vysloven dohled, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil. Pokud pachatel neplnil podmínky dohledu a nevedl řádný život, pokud dále páchal trestnou činnost, může soud o vykonání trestu rozhodnout již během zkušební doby podle § 86 TZ.[56]

---

[52] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 34.
[53] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 35.
[54] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 25-26.
[55] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže - komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 188.
[56] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 34- 35.

5.3 Parole

Pojem parole pochází z francouzštiny *je donn ma parole* – dávám své slovo. Jedná se o situaci, kdy je pachatel propuštěný z vězení za podmínky, že se podrobí po určitou dobu jistým podmínkám. Trestní zákoník dává každému odsouzenému právo požádat si o podmíněné propuštění po odpykání poloviny uloženého trestu (výjimkou jsou nebezpeční recidivisté a odsouzení k výjimečnému trestu).[57]

Parole je tedy probační činností pracovníka PMS a ten ji může uplatnit ve dvou oblastech: 1. spolupráce odsouzeného před podáním žádosti o podmíněné propuštění, jedná se o dobrovolnou spolupráci a 2. spolupráce odsouzeného s pracovníkem PMS po podmíněném propuštění z věznice a z rozhodnutí soudu se musí podrobit dohledu povinně. Po celou dobu podmíněného propuštění mají být odsouzení s parolovým úředníkem v pravidelném osobním kontaktu.[58]

Pachatel se připravuje na přechod z vězení na svobodu v tzv. programu zacházení. To, jakým způsobem jeho příprava proběhla, je zásadní v prvních dnech při adaptaci po propuštění. Aby tento proces proběhl hladce, je potřeba součinnosti pracovníků věznice a pracovníků vykonávajících dohled. Rizikem je doba mezi propuštěním pachatele z věznice a zahájením výkonu dohledu. Ta by neměla přesáhnout 1 týden, aby se propuštěný nedopustil dalších TČ. Pracovníci a sociální kurátoři se shodují v tom, že k recidivě podmíněně propuštěných dochází v tomto pořadí: nejčastěji z důvodu finančních problémů, návratu do rizikového prostředí, nezaměstnanosti a neexistence podpory rodiny.[59]

Trestněprávní kontext parole je obsažen v § 88 TZ, podle něhož po výkonu poloviny uloženého trestu odnětí svobody může soud odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený ve výkonu trestu svým chováním a plněním povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že povede řádný život, nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného.[60] Pachatelé odsouzení za vraždu, těžké

---

[57] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 103.
[58] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 104
[59] ROZUM, J. a kol. *Účinnost dohledu podmíněně propuštěných* 1. vyd. Praha: IKSP, 2008. s.139.
[60] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 36.

ublížení na zdraví, vydírání, znásilnění, mohou být podmíněně propuštěni až po odpykání dvou třetin uloženého trestu a pachatelé odsouzení na doživotí až po uplynutí minimálně 20 let nepodmíněného trestu odnětí svobody. Zkušební doba stanovená soudem se pohybuje od 1 do 7 let, zároveň může soud stanovit dohled nad pachatelem. Dohled a jeho účel je objasněn v § 49 TZ.[61] Povinnosti pachatele během dohledu popisuje § 50 TZ a § 51 TZ popisuje povinnosti a oprávnění pracovníka PMS. Soud může uložit přiměřené povinnosti a omezení pro podmínečně propuštěného, ta jsou upravena § 48 TZ. Trestní zákoník nově zavedl tzv. předčasné propuštění, a to před výkonem poloviny uloženého trestu u pachatelů odsouzených za přečin, ale pachatel musí prokázat vzorným chováním a plněním povinností, že došlo k polepšení a další výkon trestu není třeba, k žádosti o podmíněné propuštění se kladně vyjádří i ředitel věznice. Trestní řád blíže upravuje proces podání žádosti o podmíněné propuštění a soudní projednání žádosti v § 331 TŘ.[62]

Vývoj počtu dohledů v posledních letech klesá. V roce 2022 jejich počet klesl na 6 669. Přehledně klesající vývoj v letech 2019–2022 zobrazuje graf.[63]

Graf 2: Počet dohledů 2019-2022

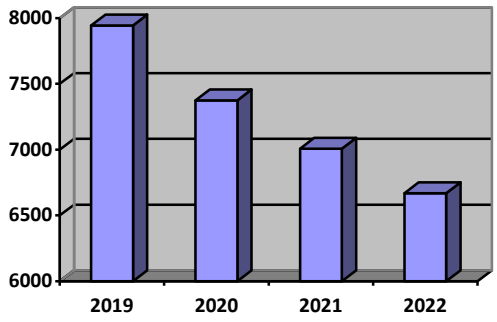

Zdroj: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022*

[61] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 25- 26.
[62] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 242.
[63] Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>

6 Práce s mladistvými a nezletilými

6.1 Vymezení pojmů mladistvý a nezletilý

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje v § 2 rozdíl mezi mladistvým a dítětem. Dítě je mladší 15 let a v době spáchání činu jinak trestného nedovršilo 15. rok věku, mladiství jsou pachatelé, kteří dosáhli 15. roku věku, ale ještě jim nebylo 18 let.[64] Trestní řízení ve věcech mladistvých musí dodržovat pravidla ochrany osobních údajů a všichni zúčastnění, tj. policejní orgány, státní zástupce, soudci, úředníci PMS či sociální pracovníci jsou vyškoleni pro práci s mládeží, rovněž trestní kauzy mladistvých řeší specializovaní soudci. Trestné činy mladistvých se označují jako provinění. Provinění mladistvého vedoucí ke stíhání musí vykazovat míru závažnosti vyšší než malou a mladistvý musí mít obhájce. Vazba není většinou nařizována, pouze ve výjimečných případech.[65]

Zájem na potrestání u mladistvých a nezletilých stojí v pozadí, v popředí je hlavní cíl obnovení narušených vztahů, začlenění do rodinného a sociálního prostředí a prevence páchání protiprávní činnosti. Proto klade zákon o soudnictví ve věcech mládeže důraz na převýchovu a prevenci.

6.2 Činnost PMS a trestněprávní kontext

Probační a mediační úředníci provádí výkon a kontrolu výchovných a trestních opatření, ale také nabízejí mladistvým pachatelům, rodinám a poškozeným tzv. předjednání ještě před rozhodnutím státního zástupce či soudu, spočívající v mimosoudním řešení situace a nabídce vhodných programů pro mladistvé.[66] Ve střediscích PMS působí specialisté na práci s mládeží, kteří se snaží v přípravném řízení a řízení před soudem posilovat výchovné působení na mladistvého, aby se jeho protiprávní jednání neopakovalo. Pokud to případ umožňuje, snaží se využít tzv. odklon

[64] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M.. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže - komentář*.1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s.7.
[65] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M.. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže - komentář*.1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s.52.
[66] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 201.

od standardního trestního řízení. Úkoly pracovníka PMS v jednotlivých fázích řízení shrnuje tabulka.[67]

Tabulka 3: Úkoly pracovníka PMS v jednotlivých fázích řízení

Úkoly PMS	**přípravné řízení**	**řízení před soudem**	**vykonávací řízení**
	příprava podkladů – osobní poměry, návrh na využití odklonu	příprava podkladů – osobní poměry, návrh na využití odklonu	výkon dohledu
	jednání s kurátory, pracovníky OSPOD, školy	jednání s kurátory, pracovníky OSPOD, školy	dohled nad povinnostmi, omezeními, trestními opatřeními – OOP, odnětím svobody podmíněně odloženém
zprostředkování	kontaktu na jiné odborné služby	kontaktu na jiné odborné služby	zprávy o průběhu dohledu, kontrola plnění opatření
zprostředkování	jednání s poškozenými – mediace – P/O	jednání s poškozenými mediace – P/O	kontaktu na jiné odborné služby (psycholog atd.), mediace
poskytování	pomoci poškozeným	pomoci poškozeným	spolupráce s kurátory, pracovníky OSPOD, školami
Jednání o	náhradě škody	náhradě škody	spolupráce s rodinou klienta
Předjednání a volba	vhodného opatření, probační program, společensky prospěšná činnost	vhodného opatření, probační program, společensky prospěšná činnost	

Zdroj: Vlastní zpracování

Specialista pro práci s mládeží na středisku PMS se snaží vstupovat do přípravného řízení ve věcech mladistvých či dětí do 15 let v maximální možné míře co nejdříve po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání.[68] V přípravném řízení je spolupráce mladistvého, dítěte do 15 let i poškozených dobrovolná, ve vykonávací řízení jsou rozhodnutí soudu pro mládež a pověření k výkonu probačních činností zaslána PMS. Obzvláště u mladistvých by měla činnost PMS započít před rozhodnutím soudu, měla by být vypracována zpráva před rozhodnutím a díky ní by soud uložil takový trest, který by splnil svůj účel. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje PMS aktivně

[67] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 131.
[68] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 196.

vstoupit do procesu řešení trestních věcí tím, že OČTŘ mají povinnost informovat PMS, že trestný čin spáchal mladistvý. Tím se výkon dohledu nestává pouze probační aktivitou, ale je součástí dlouhodobé probační práce prolínající se celým trestním řízením. Pro efektivitu spolupráce je nejdůležitější aktivně zapojit do celého procesu širší rodinu, s níž má mladistvý sociální vazby, která ho ovlivňuje v názorech a utváří jeho osobnost. Motivace a podpora rodiny je klíčová.[69]

Součinnost OČTŘ a PMS vyplývá z ustanovení § 60 ZSVM, když je třeba bez zbytečného odkladu informovat o zahájení trestního stíhání mladistvého jeho zákonného zástupce, příslušný Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) a PMS. Pro zlepšení součinnosti začaly od roku 2004 vznikat multidisciplinární týmy – týmy pro mládež, které se pravidelně scházejí ve střediscích PMS a jsou tvořeny státními zástupci a soudci pro mládež, kurátory, specialisty na mládež, pracovníky OSPOD, zástupci Policie ČR, městské policie a dalších relevantních institucí.[70]

6.3 Trestněprávní kontext odklonů v trestním řízení

Zákonem o soudnictví ve věcech mládeže získal český právní systém samostatné trestní právo pro mládež, byly zřízeny specializované orgány činné v trestním řízení, to umožnilo zavést a využívat alternativní sankce podle potřeby mladistvých a rozšířily se možnosti odklonů v trestním řízení. Jako odklon chápe odborná literatura ty procesní instituty, jež nám umožní odklonit věc mimo hlavní líčení a vyřídit jej jiným způsobem. Mezi odklony tedy řadíme z hlediska trestněprávního: podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání a podmíněné upuštění od podání návrhu na potrestání v rámci zkráceného řízení.[71] Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 68-71 uvádí zvláštní způsoby řízení, které je možno v trestních věcech použít, jestliže se podezření ze spáchání provinění jeví na základě objasnění zcela

[69] ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1.vyd. Ostrava-Přívoz: Key Publishing, 2007. s. 69.
[70] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 139.
[71] ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Odklony v řízení ve věcech mladistvých* [online]. Masarykova univerzita, Právnická fakulta - Univerzita Palackého, Právnická fakulta, 2012 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z WWW: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/ZateckaEva_HrusakovaMilana.pdf>

důvodným, mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s příčinami a přičinit se o odstranění následků svého provinění.[72]

Tabulka 4: Zvláštní způsoby řízení trestních věcí mladistvých

Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání - § 179g a179h TŘ	Podmíněné zastavení trestního stíhání- § 307a 308 TŘ	Narovnání - § 309 – 314 TŘ	Odstoupení od trestního stíhání - § 70 ZSVM

Zdroj: Vlastní zpracování

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání je možné využít i u mladistvých za obdobných podmínek, jako je tomu u dospělých. Tedy provinění mladistvého musí být jen přečin, mladistvý se k činu doznal, nahradil škodu, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující. Zkušební doba je stanovena v rozmezí 6 měsíců- 3 roky. Institut narovnání – jde o situaci, kdy mladistvý prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě; uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem, vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání, a složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Odstoupení od trestního stíhání – je možné využít jen v řízení proti mladistvému v případě, kdy u provinění trestní zákoník stanoví horní hranici trestu odnětí svobody do výše 3 let a zároveň tu chybí veřejný zájem na potrestání mladistvého. Jedná se o případy, kdy trestní stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchání dalších provinění, a to zejména v případě, jestliže mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program, úplně nebo alespoň částečně nahradil škodu způsobenou proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil, anebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a

[72] *ÚZ: Trestní předpisy*. 1. vyd. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s.309.

takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné.[73] Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je formou varování, jehož se podezřelému dostává před tím, než jeho případ bude předán soudu, pokud by se nepoučil, nevyhověl uloženým podmínkám, případně se opět dopustil protiprávního jednání. Podle názoru odborné veřejnosti by ke zkrácenému přípravnému řízení u mladistvých nemělo docházet, byť by mělo být co nejrychlejší, ale zároveň snaha o náhradu škody je tu větší, a proto pouhé zjištění, že se provinění dopustil mladistvý, kdy máme všechny potřebné důkazy proto, aby státní zástupce mohl podat návrh na potrestání do 14 dnů ode dne sdělení podezření, není zcela výchovné. Následuje zpravidla vynesení trestního příkazu soudcem, což není možné v řízení ve věcech mladistvých. Proto tuto variantu pro mladistvé nepovažujeme za vhodnější a v podstatě opět kopíruje podmíněné zastavení trestního stíhání.[74]

ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Odklony v řízení ve věcech mladistvých* [online]. Masarykova univerzita, Právnická fakulta - Univerzita Palackého, Právnická fakulta, 2012 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z WWW: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/ZateckaEva_HrusakovaMilana.pdf>

[74] tamtéž

Soudy pro mládež mohou uložit mladistvým opatření: výchovná, ochranná, trestní.[75]

Tabulka 5: Opatření ukládaná mladistvým

Výchovná- § 15 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb.	**Ochranná**- § 21 zákona č. 218/2003 Sb.	**Trestní**-§ 24 zákona č. 218/2003 Sb.
dohled pracovníka PMS	ochranné léčení podle § 99 TZ	OPP
probační program	zabezpečovací detence podle § 100 TZ	peněžité opatření
výchovné povinnosti – bydlet s rodiči, prospěšná činnost, peněžitá částka, náhrada škody, usiloval o vyrovnání s poškozeným, léčení závislostí, program soc. výcviku	zabrání věci podle § 101-104 TZ	peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu
výchovná omezení – nenavštěvoval určité akce, zákaz kontaktu s určitými osobami, zákaz návštěv místa, nepřechovával předměty sloužící k páchání provinění, neužívání návykových látek, zákaz hraní hazardních her, neměnit bez ohlášení pobyt a zaměstnání	zabrání části majetku podle § 102a) TZ	propadnutí věci
napomenutí s výstrahou	ochranná výchova podle ZSVM	zákaz činnosti
		zákaz držení a chovu zvířat
		vyhoštění
		domácí vězení
		zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné spol. akce
		odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu
		odnětí svobody podmíněně odložené na zk. dobu s dohledem
		odnětí svobody nepodmíněně

Zdroj: Vlastní zpracování

Účelem výchovných opatření je usměrnění způsobu života mladistvého, podpora jeho vedení a prevence protiprávní činnosti a mohou být uložena na dobu nejdéle 3 let. Účelem ochranných opatření je kladně ovlivnit vývoj mladistvého a ochránit společnost před trestnou činností.[76]

[75] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M.. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže - komentář*.1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s.10-15.
[76] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s.143.

Děti do 15 let nejsou trestně odpovědné. Řízení ve věcech dětí mladších 15 let je zahájeno na návrh státního zástupce či bez jeho návrhu, věc projednává soud pro mládež. Pokud se dítě mladší 15 let dopustilo činu jinak trestného, soud zpravidla na základě předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření uloží opatření potřebná k nápravě. Podle § 93 odst. 1 ZSVM lze uložit:

- výchovnou povinnost,
- výchovné omezení,
- napomenutí s výstrahou,
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- dohled probačního úředníka,
- ochrannou výchovu,
- ochranné léčení[77]

Podle statistik PMS zaujímaly agendy mládeže 1660 případů ročně v roce 2022. Vývoj grafu naznačuje mírný pokles agend mezi lety 2019–2022, což mohla způsobit omezení spojená s COVID – 19, ale k číslům z roku 2019 se počet případů znovu nevyšplhal.[78]

Graf 3: Počet agend mládeže 2019-2022

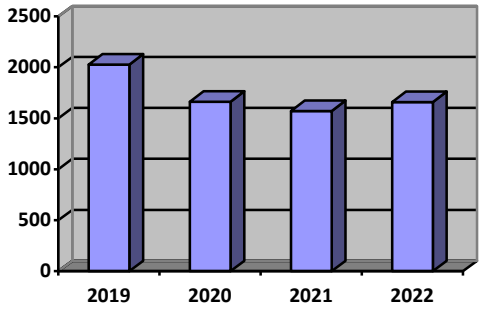

Zdroj: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022*

[77] ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M.. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže - komentář*.1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 834.
[78] Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>

7 Výzkumná část

7.1 Cíl výzkumu

Cíl výzkumu vytyčuje jasný záměr výzkumníka shromáždit data takovým způsobem, aby byl schopen na výzkumnou otázku odpovědět, neboť výzkumná otázka definuje účel výzkumu.[79]

Cílem výzkumu této práce je zjistit, jaké je postavení Probační a mediační služby ČR v trestním řízení u trestných činů spáchaných mladistvými pachateli. Jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány. Vedlejším cílem výzkumu je zjistit, zda v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži jsou dostatečné, a pokud nikoliv, k jakým změnám de lege ferenda by mělo dojít.

7.2 Výzkumné otázky

V souvislosti s cílem práce byly stanoveny 3 výzkumné otázky.

1. Jaké je postavení PMS v přípravném řízení týkajícího se mladistvých?

2. Jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány?

3. Na jaké úrovni jsou v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži?

[79] ZHÁNĚL, J., HELLEBRANDT, V.,SEBERA, M. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, 2014. s. 14.

7.3 Metodika

K vypracování výzkumné části byla využita kvalitativní výzkumná strategie. Prostřednictvím strukturovaného rozhovoru autor práce zjišťuje, jaké je postavení Probační a mediační služby v přípravném řízení, které se týká mladistvých.

Při kvalitativním výzkumu se pracuje s malým množstvím respondentů, neboť cílem je vhled do určité problematiky, v níž je potřeba se zorientovat, a hledání odpovědi na otázku „proč“. Nejčastěji můžeme kvalitativní výzkumnou strategii použít tehdy, když o zkoumané problematice příliš mnoho nevíme a potřebujeme do ní hlouběji proniknout.[80] Nejedná se o numerický výzkum, ale výzkum založený na pozorování, zjišťování pravidelností, vyvozování závěrů a teorií. Při tomto výzkumu je důležitý způsob, jakým respondenti sdělují jevy sociálního světa a své zkušenosti. Velkou výhodou je získání podrobného popisu jedince, skupiny a události, které získává výzkumník v přirozeném prostředí, může tedy snadněji reagovat na změnu situace nebo podmínky při řízeném rozhovoru. Rizikem mohou být jisté odchylky ve výsledcích, které mohou být lehce ovlivnitelné respondentem a jeho osobním upřednostňováním.[81]

7.3.1 Metodika sběru dat

Výzkum byl realizován metodou řízeného rozhovoru, který je pro získání kvalitativních dat nejvýhodnější metodou. Metoda spočívá v tom, že formou otázek a odpovědí osvětluje konkrétní jev, problém a vede k novým poznatkům. Mezi výrazná pozitiva této metody patří to, že výzkumník může v průběhu rozhovoru klást dodatečné otázky, aby si upřesnil získané informace nebo si vyjasnil stanoviska respondenta. Pořadí otázek není striktně stanoveno, ale je důležité, aby byly prodiskutovány všechny.[82]

Sběr dat byl proveden za použití standardizovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, každá otázka byla položena přímo k dané problematice. Otevřené otázky nenavádějí k odpovědi, nýbrž respondent odpovídá vlastními slovy. Na základě e-mailové korespondence a telefonické domluvy byly otázky zaslány pracovníkům PMS,

---

[80] HANZELKOVÁ, A. *Strategický marketing: teorie pro praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s.135.
[81] ZHÁNĚL, J., HELLEBRANDT, V.,SEBERA, M. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií, 2014. s. 14-17.
[82] REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009.s. 110.

probačním úředníkům, asistentům s týdenním předstihem, než došlo k realizaci samotného rozhovoru.

7.3.2 Technika sběru dat

Data mohla být sbírána až po získání souhlasu nadřízených pracovníků Ředitelství PMS ČR a jejich písemném souhlasu e-mailovou formou. Tito nadřízení pracovníci byli informováni o účelu výzkumu, o tématu bakalářské práce a jejím cíli a o tom, jak bude s výsledky výzkumu nakládáno. Byli ujištěni o zachování mlčenlivosti a anonymity respondenta, aby nedošlo k odhalení identity respondenta.

Rozhovory byly vedeny osobně v přímém kontaktu s dotazovanou osobou a zaznamenány na zařízení uzpůsobené k nahrávání zvuku. Respondent se mohl seznámit s otázkami, které mu budou kladeny prostřednictvím e-mailové komunikace asi týden před samotným rozhovorem. Otázky byly zaslány e-mailem na jeho adresu. Dotazované osobě byly kladeny výzkumné otázky v ústní podobě. Ty byly předem připraveny a tato osoba s nimi byla předem seznámena. V některých případech byla položena doplňující otázka, která vyjasňovala stanovisko respondenta, nebo byla otázka rozdělena na dvě části. Doslovný přepis těchto řízených rozhovorů je součástí bakalářské práce.

7.3.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor zahrnoval probační úředníky Probační a mediační služby ČR na pracovištích v Jihočeském kraji. Rozhovory se uskutečnily na základě souhlasu oslovených respondentů a jejich nadřízených a byly realizovány v období leden – únor 2024. Jejich přesné zařazení a doba zaměstnání u PMS ČR je uvedena v tabulce.

Tabulka 6: Charakteristika výzkumného souboru

	Počet let – zaměstnán u PMS	Počet let na pozici – probační úředník
R1	20	18
R2	22	22
R3	11	8
R4	20	17

Zdroj: Vlastní zpracování

7.3.4 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován v období ledna – února 2024 a jeho výsledky jsou zpracovány v přílohách či tabulkách, které jsou součástí bakalářské práce.
Pracovníkům PMS byly zaslány a následně položeny tyto otázky:

1. Kolik let pracujte u PMS ČR, kolik let z toho na pozici probační úředník/ probační asistent?
2. Jakým způsobem vstupujete do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými a jaká je vaše spolupráce s OČTŘ?
3. S jakými TČ u mladistvých do 18 let se ve své praxi setkáváte a jaký zaujímají postoj ke svému činu?
4. Jak je u mladistvých pachatelů využívána mediace, jak často k ní v praxi dochází a jaké jsou vaše zkušenosti s mediací u mladistvých?

5. Jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi realizovány?
6. Zhodnoťte v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži? Jaké úpravy doporučujete?

Na základě písemného souhlasu Ředitelství PMS ČR byli kontaktováni probační úředníci v Jihočeském kraji, kteří se zabývají či zabývali probací a mediací u mladistvých pachatelů trestné činnosti. Na počátku byli všichni požádáni o součinnost při spolupráci na výzkumném úkolu bakalářské práce. Byli zároveň ujištěni, že jejich osobní údaje včetně jména nebudou zveřejněny, dále že pořízené audiozáznamy budou po přepisu do písemné podoby vymazány a rozhovory proběhnou v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů ve znění pozdějších předpisů.

Je potřeba říci, že atmosféra rozhovorů byla napjatá, respondenti si vydělili 30 minut na rozhovor s výzkumníkem, přesto rozhovory probíhaly pod časovým tlakem. Toto hledisko je potřeba vzít v úvahu při hodnocení výsledků rozhovoru. Některé odpovědi respondentů byly strohé a úsečné.

7.3.5 Analýza dat

Data byla analyzována při využití kvalitativní strategie, přičemž byla využita metoda dotazování za využití výzkumné techniky řízených rozhovorů. Jednotlivé odpovědi byly zaneseny do tabulky, následně byly tyto informace vzájemně porovnány a zároveň byla provedena komparace výsledků rozhovorů s odbornou literaturou, na základě čehož byly zodpovězeny výzkumné otázky.

7.3.6 Etika výzkumu

Zásadními pravidly pro etický výzkum jsou dobrovolná účast a možnost poskytnutí informovaného souhlasu, že se daného výzkumu respondent zúčastní. Respondenti, kteří se tohoto výzkumu účastnili, byli informováni o tom, čeho se rozhovor týká a jak bude s výsledky nakládáno. Zároveň je nutno zachovat anonymitu respondenta, aby nebyla odhalena jeho identita.[83]

Dotazované osoby byly označeny svým funkčním označením v rámci svého povolání a ve výzkumu vystupují pod označením R1, R2, R3 a R4. Jejich osobní údaje včetně jména nebudou zveřejněny. Pořízené audiozáznamy byly po přepisu do písemné podoby vymazány. Strukturované rozhovory proběhly v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů ve znění pozdějších předpisů.

7.4 Výsledky

Výzkum byl prováděn formou strukturovaných rozhovorů s respondenty R1, R2, R3 a R4, kdy cílem tohoto šetření bylo zjistit, jaké je postavení Probační a mediační služby ČR v trestním řízení u trestných činů spáchaných mladistvými pachateli. Jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány. Strukturovaný rozhovor byl rozdělen do šesti otevřených otázek, z nichž první otázka byla zaměřena na základní údaje o respondentech. Otázka č. 2., 3., 4., 6. byla rozdělena na dvě samostatné otázky a) a b), a to z důvodu obsáhlosti obsahu otázky a zároveň z toho důvodu, aby došlo k jejímu zodpovězení a respondent nezapomněl některou část otázky zodpovědět.

[83] WALKER, Ian. *Výzkumné metody a statistika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. s. 56

Tabulka 7: Získaná data z rozhovorů

R1	R2	R3	R4
1. Kolik let pracujete u PMS ČR, kolik let z toho na pozici probační úředník/asistent?			
20/ 18	22/ 22	11/ 8	20/ 19
2. a) Jakým způsobem vstupujete do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými?			
informuje nás PČR usnesením o zahájení trestního stíhání	informuje nás PČR následně jsme pověřováni státním zástupcem	PČR státní zástupce	PČR, státní zástupce, usnesení o zahájení trestního stíhání
2. b) Jaká je Vaše spolupráce s OČTŘ?			
spolupráci vnímám jako dobrou, v pořádku	dobrá	dobrá jednáme rychle	bez problémů, osobní vztahy
3. a) S jakými TČ u mladistvých do 18 let se ve své praxi setkáváte?			
výtržnictví ublížení na zdraví pohlavní zneužití	výtržnictví („kluci se perou a dívky pomlouvají na soc. sítích“)	Výtržnictví, poškozování cizí věci	Výtržnictví, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití
3. b) Jaký zaujímají postoj ke svému činu?			
spolupracující jsou k sobě kritičtí, „neměl jsem to dělat“, nerozvážnost – přešlap, spolupracují	nedospělý mají strach, dělají formálně, co jim kdo poradí	málomluvní, „leze to z nich jak z chlupaté deky“, strach, lítost, nemají důvěru	v přípravném řízení – spolupracují, lítost, v řízení před soudem – méně spolupráce
4. a) Jak je u mladistvých pachatelů využívána mediace?			
navrhujeme nabízíme	nabízíme	nabízíme	nabízíme, individuální, u výtržnictví – úspěšná
4. b) Jak často k ní v praxi dochází? Jaké jsou Vaše zkušenosti s mediací u mladistvých?			
strany konfliktu se neshodnou na mediaci, jedna ze stran nechce, nemám žádnou zkušenost	ti, co se poprali, si dokáží říci, co potřebují, považují mediaci za zbytečnou, komplikuje jim život	málo, nevidí důvod se sejít, chtějí mít rychle vše za sebou	moc často ne
5. Jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi realizovány?			
podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání ve spojení s výchovným opatřením	odstoupení od trestního stíhání po předchozím vykonání SPČ, vyrovnání náhrady škody, podmíněné zastavení trestního stíhání s uloženými povinnostmi	málo případů, podmíněné zastavení trestního stíhání, kombinace s výchovným opatřením	podmíněné zastavení trestního stíhání, výchovná omezení a povinnosti
6. a) Zhodnoťte v současné době uplatňované metody probace a mediace v TŘ ve vztahu k mládeži.			
velmi intenzivní a časově náročné, náročná je domluva s poskytovateli SPČ, trvá dlouho, ztrácí se kontinuita mezi skutkem a důsledkem	řízení je zbytečně složité a dlouhé	metody dobré, velký počet případů na úředníka	časově náročné, problémy s poskytovateli SPČ, byrokracie
6. b) Jaké úpravy doporučujete?			
-	pomohla by rychlejší reakce, snížit papírování, více času na klienta	navýšit počet úředníků – více času na klienty	právně žádné změny nedoporučuji, ale navýšit počet asistentů – zvýší se efektivita

Zdroj: Vlastní zpracování

7.5 Shrnutí kvalitativního výzkumu

V této kapitole budou shrnuty a zhodnoceny výsledky rozhovorů s respondenty 1- 4, kdy cílem strukturovaných rozhovorů bylo zjistit, jaké je postavení Probační a mediační služby ČR v trestním řízení u trestných činů spáchaných mladistvými pachateli, jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány a zda v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži jsou dostatečné a zda probační úředníci navrhují nějaké změny.

Tři respondenti ze čtyř mají 20letou praxi u Probační a mediační služby, takže jejich odpovědi jsou ověřené mnohaletou praxí, jeden respondent má praxi 8letou na pozici probačního úředníka. Při srovnání jednotlivých odpovědí respondentů z tabulky vyplývá následující. Všichni respondenti (PMS) vstupují do přípravného řízení u trestných činů spáchaných mladistvými na základě informace Policie ČR nebo na základě informace státního zástupce prostřednictvím usnesení o zahájení trestního stíhání. Zároveň všichni hodnotí spolupráci s OČTŘ jako dobrou, bezproblémovou a jeden respondent uvádí, že pro rychlou spolupráci jsou důležité osobní kontakty mezi probačním úředníkem a policisty, popř. státními zástupci.

Další otázka položená respondentům se týkala trestných činů mladistvých do 18 let. Respondenti se snažili jmenovat trestnou činnost mladistvých podle četnosti případů. Výsledkem bylo následující pořadí trestné činnosti mladistvých do 18 let: výtržnictví, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití, poškozování cizí věci. Jiná trestná činnost nebyla respondenty zmiňována. Výzkumníka zajímal také postoj pachatelů k trestnému činu. V odpovědích respondentů se objevovaly rozdílné názory. Shodli se na tom, že mladiství pachatelé mají strach, litují svého činu, jsou kritičtí k tomu, co provedli, jsou málomluvní, chovají se nedospěle, v přípravném řízení spolupracují. Dva respondenti uvádějí i to, že někteří dělají pouze formálně to, co jim kdo poradil v jejich okolí a v řízení před soudem již spolupracují méně. Na základě těchto různorodých odpovědí je patrné, že každý z respondentů má jiné osobní zkušenosti.

Otázka číslo čtyři směřovala k využití mediace u mladistvých pachatelů. Zde se všichni respondenti shodli, že mediaci jako nástroj k řešení konfliktu nabízejí. Zároveň jeden respondent uvedl, že i nabídka mediace musí být individuálním nástrojem pro řešení TČ. I přes nabídku mediace ze strany probačních úředníků mají tito malé

zkušenosti s mediací. V jejich odpovědích zaznělo, že se jim nestalo, že by se strany konfliktu shodly na setkání, takže přípravy mediace selhaly a jedna ze stran vždy mediaci vzdala. Jiný respondent uvedl, že pachatelé považují mediaci za zbytečnou, komplikující jim život, chtějí mít vše rychle za sebou. Celkově respondenti nemají velkou zkušenost s mediací, neboť k ní nedochází často. To rovněž ukazují čísla v agendě PMS, neboť v roce 2022 proběhlo celkem 833 mediací mezi pachatelem a obětí, z toho jen 97 mediací u mladistvých či dětí mladších 15 let.[84]

Další otázka směřovala k formám odklonu v trestním řízení u mladistvých pachatelů, jaké formy odklonu se v praxi nejvíce realizují. Respondenti v této odpovědi jmenovali následující formy odklonu: podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání ve spojení s výchovným opatřením, odstoupení od trestního stíhání po předchozím vykonání společensky prospěšné činnosti, vyrovnání náhrady škody, podmíněné zastavení trestního stíhání s uloženými povinnostmi. Všichni dotazovaní se shodli na nejčastěji využívané formě odklonu, jíž je podmíněné zastavení trestního stíhání ve spojení s výchovným opatřením. Z výchovných opatření jsou nejčastěji využívány výchovné povinnosti.

Poslední otázka rozhovoru byla cílena na zhodnocení současných metod mediace a probace v trestním řízení ve vztahu k mladistvým. Respondenti jednoznačně konstatovali, že práce s mládeží je velmi intenzivní a časově náročná, řízení je zbytečně složité a dlouhé. Tím pachatel ztrácí kontinuitu mezi skutkem trestného činu, který spáchal, a důsledkem svého jednání. Zároveň respondenti cítí vysokou byrokratickou zátěž, která provází celý proces. Jako problematickou uvádějí také domluvu s poskytovateli společensky prospěšné činnosti, nedaří se jim sehnat dostatečný počet poskytovatelů, což celý proces realizace mediačních a probačních činností prodlužuje. Na otázku, zda mají nějaké návrhy na úpravu dosud uplatňovaných metod probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži, odpověděli záporně, žádné úpravy de lege ferenda nedoporučují. Myslí si, že by postačilo snížit byrokracii a navýšit počet

[84] Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>

probačních asistentů a snížit počet případů pro probačního úředníka. Pak by podle jejich názoru byla jejich práce efektivnější a účinnější a měli by více času na každého klienta.

8 Diskuse

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké je dnes postavení Probační a mediační služby ČR v trestní řízení se zaměřením na mládež, specificky u trestných činů spáchaných mladistvými pachateli. Z trestně právního hlediska bylo cílem práce zjistit, jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi uplatňovány a zda probační a mediační činnosti realizované Probační a mediační službou ČR v práci s mladistvými jsou dostatečné a zda by mělo dojít ke změnám de lege ferenda.

Na základě výsledků analýzy literárních a digitálních zdrojů lze provést komparaci s výsledky rozhovorů ve výzkumné části bakalářské práce.

Probační a mediační služba ČR vstupuje do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými na základě informace Policie ČR usnesením o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 TŘ. Následně je Probační a mediační služba pověřována státním zástupcem nebo soudcem. Práce PMS probíhá paralelně s probíhajícím trestním řízením, z čehož vyplývají specifika práce probačních úředníků. OČTŘ provádějí úkony podle trestního řádu bez ohledu na činnost PMS. Všichni odpovídající respondenti R1 – R4 byli informováni Policií ČR o zahájení trestního stíhání mladistvého pachatele.

Pokud budeme hovořit o mladistvých pachatelích TČ/provinění, řada odborníků v současnosti navrhuje úpravy de lege ferenda, aby do trestního řízení vstupovaly pouze subjekty proškolené na práci s mladistvými, ať se jedná o specializované advokáty na mladistvé, soudce, státní zástupce, úředníky Probační a mediační služby, pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a případně i policejních orgánů pracujících s mládeží. Přestože dnes již pracují u většiny okresních soudů tzv. týmy pro mládež a multidisciplinární týmy, do řízení je zapojeno mnoho institucí s různými kompetencemi a špatně nastavená spolupráce může způsobovat duplicitu činností.[85] Registr advokátů, kteří by se specializovali na mladistvé pachatele v justici chybí, přestože Justiční akademie zajišťuje proškolování soudců a státních zástupců na práci s mládeží formou pravidelných seminářů zaměřených na psychologii výslechu mládeže nebo na specifika řízení o proviněních mladistvých a činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími

[85]ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s.142.

15 let.[86] Zde je možné vidět příležitost pro justici a celý proces trestního řízení mladistvých.

Na spolupráci OČTŘ a PMS je v teoretické rovině v odborné literatuře kladen velký důraz. Je zdůrazňováno zvláště to, aby policisté vyšetřující trestnou činnost mladistvých byli obeznámeni s možnostmi PMS v přípravném řízení, sami mohli iniciovat například nabídku na využití mediačních činností pro pachatele. Proto je důležité jejich porozumění činnostem PMS, také jejich profesionální angažovanost v celém procesu a schopnost posoudit vhodnost případů. PMS za tím účelem pravidelně iniciuje tzv. multidisciplinární setkání s OČTŘ, jejichž obsahem je vzájemná informovanost a vyhodnocování spolupráce.[87] Spolupráce respondentů R1 – R4 s OČTŘ byla dobrá, nikdo neměl žádné výhrady ke spolupráci. Jeden z respondentů odkázal na to, že je jistě rychlejší spolupráce tehdy, když si vytvoří úředník osobní vztahy s pracovníky Policie ČR. Dobré vztahy na osobní úrovni mezi spolupracujícími institucemi jsou základem rychlé součinnosti Policie ČR a PMS.

Třetí otázka rozhovoru směřovala na to, jaké trestné činy u mladistvých do 18 let převažují v praxi, a jaký postoj k činu zaujímají samotní mladiství. Z dat PMS zveřejněných v roce 2023 vyplývá rozdíl ve struktuře protiprávních činů u dětí a mladistvých (15-18 let), kde na prvním místě stojí výtržnictví a krádež, následuje poškození cizí věci a ublížení na zdraví. Kdežto ve věkové skupině dětí mladších 15 let na prvním místě stojí poškození cizí věci, následuje krádež a poté výtržnictví. V rozhovoru s respondenty nebylo toto rozlišení akceptováno. Podle procentuálního zastoupení provinění a protiprávního jednání mládeže za rok 2022 v ČR je pořadí následující: výtržnictví 15,5 %, poškození cizí věci 14,2 %, krádež 13,9 %, ublížení na zdraví 9,4 %, loupež 7,8 %, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku 4,8 % a pohlavní zneužití 4,6 %.[88] Všichni respondenti R1 – R4 se shodli na tom, že se setkávají v praxi s výtržnictvím a jmenovali toto protiprávní jednání na

[86] SAKAŘOVÁ, Mgr. Michaela. *Trestní řízení ve věcech mládeže* [online]. Praha, 2020 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z WWW: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/121652/150048315.pdf?sequence=1&isAllowed=y.>

[87] ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s.54.

[88] Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>

prvním místě. Tento TČ figuruje jako nejfrekventovanější také v rámci celé ČR. Dále uváděli poškození cizí věci, pohlavní zneužití a ublížení na zdraví. Z trestných činů/provinění páchaných v rámci celé ČR nebyly respondenty R1 – R4 uvedeny, z těch s vysokou četností: krádež, loupež a neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku. Postoj pachatelů k protiprávnímu jednání odborná literatura nahlíží z pohledu – psychologického, morálního, sociologického. Všechna tato hlediska zohledňuje restorativní přístup, s nímž PMS pracuje – dát „věci do pořádku“, odškodnění, obnova, uzdravení, zároveň předpokládáme aktivní přístup pachatele, který vezme na sebe zodpovědnost a podnikne kroky k nápravě škody. U mladistvých pachatelů uvádí odborná veřejnost na prvním místě lítost nad spáchaným TČ, mladiství si uvědomují následky svých činů až po spáchání trestné činnosti. Projevení účinné lítosti je tedy vnímáno jako polehčující okolnost, stejně jako účinná snaha po nápravě. Respondenti R1 – R4 v rozhovoru uváděli, že mladiství měli strach z následků svého jednání, litovali činu, jejich postoj byl nedospělý, byli málomluvní, nedůvěřiví k pracovníkům PMS, někteří dokonce dělali formálně to, co jim někdo poradil. Takoví klienti potřebují intenzivní pomoc ze strany PMS. Ti, kteří přijali zodpovědnost za svůj čin, byli ochotni v přípravném řízení spolupracovat, neboť chápali svůj čin jako „přešlap“ a chtěli ho napravit. Chtěli napravit své vztahy se společností nebo se stranou zasaženou TČ. U této skupiny lze prostřednictvím probačních programů docílit neopakování TČ.

Čtvrtá otázka se týkala mediace. Mediace jako nástroj práce s mladistvými pachateli TČ/provinění je dobrovolná, má sloužit v přípravném řízení k urovnání konfliktu mezi pachatelem a obětí, odstranění příčin vedoucích mladistvého k TČ a jako příprava podkladů pro soudce nebo státního zástupce. Podmínkou mediace je její dobrovolnost a správný výběr kauz, pro něž je mediace vhodná, u mladistvých pachatelů o to více. Odborníci se shodují na tom, že rizikem mediace často bývá vnímání procesu jako nástroje pro uplatnění odklonu v trestním řízení, rizikem je psychická zátěž oběti i pachatele z osobního setkání, zajištění bezpečí pro obě strany, důkladná příprava setkání, zajištění rovnováhy mezi oběma stranami, aby nedošlo k manipulaci procesu jednou ze stran. Všechna rizika je možno nazírat i z druhé strany jako příležitosti k přijetí aktivního přístupu k řešení trestního konfliktu, přijetí zodpovědnosti za způsobené újmy, pro oběť možnost získat satisfakci, obě strany se podílí na

spravedlnosti. Tento proces je velmi náročné realizovat. To dokládají rovněž data PMS. V posledním zmapovaném roce 2022 bylo realizováno v ČR 833 mediací, z toho jich bylo 97 u mladistvých či dětí do 15 let. V Jihočeském kraji proběhlo v roce 2022 mediací 51, kolik se jich týkalo mladistvých pachatelů data PMS neuvádějí.[89] Respondenti v rozhovoru uváděli, že mediaci mladistvým pachatelům nabízejí či navrhují její využití, ale zároveň dodávají, že k ní dochází málokdy. Jejich zkušenosti jsou malé nebo žádné. Pokud dojde k přípravám na mediaci, tak nakonec jedna ze stran konfliktu mediaci vzdá. Často mladiství považují mediaci za zbytečnou, nevidí důvod k setkání s obětí, poškozeným, chtějí mít vše rychle za sebou. To zřejmě pramení z toho, že již přijali vinu za spáchaný čin, očekávají trest a připravují se na něj, chtějí si trest rychle odpykat, aby mohli „jít dále." V tomto jednání mladistvých lze spatřovat jednak vliv trestající justice, na niž je naše prostředí zvyklé, a jednak nedospělý postoj mladistvých pachatelů k TČ. Mladiství neuvažují o nápravě svého jednání ve vztahu k oběti, nápravu poškozených vztahů ke společnosti nezohledňují. Proto je potřeba, aby pracovník PMS správně vyhodnotil, zda se jedná u mladistvého o jednorázový přešlap, nebo jeho trestná činnost má hlubší příčiny a hrozí její opakování a v tomto duchu vypracovat zprávu pro soudce s návrhem vhodných programů. Mediace je určitě činností, kde lze spatřit příležitosti zainteresovaných institucí pro intenzivní práci.

Pátá otázka rozhovoru mapovala využití odklonů u mladistvých pachatelů. Zde je potřeba zdůraznit, že soudnictví ve věcech mládeže je propracovaným systémem, neboť zohledňuje věk a rozumovou a mravní vyspělost osoby mladistvého. Účelem řízení v trestních věcech mladistvých je, aby se mladistvý do budoucna zdržel páchání trestné činnosti a přispěl k nápravě svého chování. Prioritou proto není mladistvého potrestat, ale obnovit trestným činem/proviněním poškozené vztahy se společností, působit preventivně. Na prvním místě nestojí trest, ale náprava chování mladistvého. Tomu také odpovídá způsob řešení trestních věcí spáchaných mladistvými, kde se využívá odklonu v trestním řízení. Respondenti ve svých odpovědích, jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány, jmenovali: podmíněné zastavení trestního stíhání nebo podmíněné zastavení trestního stíhání ve spojení s výchovnými opatřeními, odstoupení od trestního

[89] Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>

stíhání po předchozím vykonání společensky prospěšné činnosti, vyrovnání náhrady škody, podmíněné zastavení trestního stíhání s uloženými výchovnými povinnostmi. Takže je vidět z odpovědí respondentů, že soudce volí v rámci potrestání taková opatření, která mohou vést k nápravě mladistvého, dává přednost výchovným opatřením, jimiž může být dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení či napomenutí s výstrahou. V odborném článku Eva Žatecká a Milana Hrušáková doporučují v praxi z mnoha důvodů právě uložení podmíněného zastavení trestního řízení s podmínkou na 6 měsíců až 3 roky, neboť výhodou tohoto institutu je, že s ohledem na stanovení zkušební doby není řízení definitivně ukončeno a nad mladistvým tak visí pomyslný „Damoklův meč“, takže si více uvědomuje, že se má chovat řádně.[90] Tento institut je podle našeho výzkumu v praxi využíván nejvíce. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého náš výzkum zmiňoval u jednoho respondenta, tento institut odborníci považují za částečnou modifikací institutu účinné lítosti, který je možný v ZSM uplatnit pro větší počet provinění, neboť ZSM rozšiřuje počet provinění až na ty, kde trestní zákoník stanoví 5letou horní hranici trestu odnětí svobody. Zároveň absence zkušební doby může způsobit ztrátu výchovného prvku.[91] Zákon o soudnictví ve věcech mládeže prochází v současné době ve vládě novelizací, týká se dětí mladších 15 let, které se dopustily činu jinak trestného. Novela by měla evropské právo sladit s českým právním systémem.[92] Institut podmíněného zastavení trestního řízení, který doporučuje odborná literatura využívat, je v praxi podle výzkumu používán nejvíce.

[90] ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Odklony v řízení ve věcech mladistvých* [online]. Masarykova univerzita, Právnická fakulta - Univerzita Palackého, Právnická fakulta, 2012 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z WWW: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/ZateckaEva_HrusakovaMilana.pdf>

[91] tamtéž

[92] Právní předpisy v legislativním procesu. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/pravni-predpisy-v-legislativnim-procesu.>

Závěrečná otázka rozhovoru měla zhodnotit v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži. Agendy mladistvých pachatelů zaujímají v agendách PMS v celé ČR 7-8 %, konkrétně v roce 2022 se jednalo o 1660 agend. V horizontu posledních let dochází k mírnému snížení počtu případů ročně.[93] Při hodnocení účinnosti probačních a mediačních činností by jistě stálo za to vědět, kolik procent mladistvých řešených PMS přejde za několik let do skupiny dospělých klientů řešených PMS. Všichni respondenti se shodli na tom, že metody probace a mediace jsou intenzivní a velmi časově náročné. Zároveň celý proces, kterým klienti prochází, je zbytečně dlouhý a složitý. Pracovníci PMS soudí, že délka trvání procesu má negativní vliv na klienta v tom smyslu, že ten ztrácí kontinuitu mezi skutkem, který spáchal a důsledkem svého jednání. Jejich kritika směřovala rovněž na časovou náročnost domluvy s poskytovateli společensky prospěšné činnosti a na nadměrné byrokratické zatížení. Návrhy na úpravu legislativy respondenti nenavrhli, jejich doporučení směřovala k navýšení počtu úředníků či asistentů, aby měli větší čas pro jednotlivé klienty. V navýšení počtu úředníků vidí zároveň i zvýšení efektivity celé práce. Zde je potřeba konstatovat, že navštívená střediska PMS měla dlouhodobě neobsazenou jednu pozici probačního úředníka a na některých střediscích nepracovali žádní probační asistenti. Přetíženost úřednického personálu byla zjevná při osobní návštěvě na střediscích PMS. Přetíženost soudů se tak přelévá dále v přetíženost Probační a mediační služby.

[93] Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>

Závěr

Autor si vytyčil jako cíl své práce zjistit postavení Probační a mediační služby ČR v trestním řízení se zaměřením na mládež, tj. se zaměřením na trestné činy spáchané mladistvými pachateli, charakterizovat pojmy mediace a probace a jejich trestněprávní kontext, dále zjistit, jak je využívána mediace v práci s mladistvými pachateli a jaké formy odklonu jsou v praxi realizovány. Vedlejším cílem práce bylo zjistit, zda v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži jsou dostatečné, či zda probační úředníci navrhují nějaké změny de lege ferenda.

V teoretické části práce autor pracoval s dostupnou odbornou literaturou, provedl rešerše literárních a elektronických zdrojů, zaměřil se na vznik probace a mediace v kontextu restorativní justice a na principy restorativní justice zavedené do českého právního systému. Dále se autor věnoval Probační a mediační službě ČR, jejímu zákonnému vymezení, struktuře, činnostem PMS, úkolům a cílům v jednotlivých fázích trestního řízení. K základním činnostem PMS patří mediace a probace, kterým jsou věnovány samostatné kapitoly této práce. Autor definoval pojem mediace, popsal možnosti využití mediace ze strany PMS v přípravném řízení a řízení před soudem, zabýval se otázkou vhodnosti případů určených pro mediaci a uvedl trestněprávní kontext mediace a jiné činnosti směřující k urovnání konfliktu. Následně autor vymezil pojem probace, uvedl případy uložení probace pachateli TČ, zabýval se trestněprávním kontextem probace a parole. Na závěr teoretické části se autor věnoval práci s mladistvými a nezletilými pachateli TČ. Vymezil pojmy mladistvý a nezletilý a zaměřil se na úkoly pracovníků PMS při práci s mladistvými v jednotlivých fázích TŘ, zvláštní způsoby řízení trestních věcí mladistvých, na opatření ukládaná mladistvým a na trestněprávní kontext.

Ve výzkumné části bakalářské práce autor použil metodu kvalitativního výzkumu formou řízeného rozhovoru, který byl veden se zaměstnanci Probační a mediační služby ČR. Autor hledal odpovědi na otázky zaměřené na postavení PMS v trestním řízení u mladistvých pachatelů, na spolupráci PMS s OČTŘ, druhy TČ páchaných mladými a jejich postoje k TČ, na využívání mediace u mladistvých a na formy odklonu v TŘ u těchto pachatelů. Respondenti výzkumné části práce se shodli na tom, že spolupráce

s OČTŘ je celkově dobrá, mezi TČ mladistvých je nejčastěji zastoupeno výtržnictví, mladiství pachatelé po spáchání TČ vyjadřují lítost, strach z následků, nedospělé chování a málomluvnost. S mediací u mladistvých respondenti nemají téměř žádnou zkušenost a nejčastější formou odklonu v TŘ, s níž se setkávají v praxi, je podmíněné zastavení trestního stíhání s uloženými výchovnými opatřeními. Otázky výzkumu, které směřovaly na zhodnocení současných metod v praxi užívaných ve vztahu k mládeži, obsahovaly převážně kritiku časové náročnosti práce s mladistvými a náročnost komunikace s poskytovateli společensky prospěšné činnosti, kritizována byla také délka celého řízení a jeho složitost. V tomto duchu zazněla také doporučení ke změnám nikoli de lege ferenda, ale ve smyslu snížení zatížení probačních úředníků, navýšení časové dotace na jednoho klienta a snížení papírové dokumentace.

Dle zvolených metod a analýz byly stanovené cíle dosaženy. Záměrem autora bylo přiblížit tuto problematiku širší odborné a laické veřejnosti, seznámit s činností Probační a mediační služby ČR, která by si zasloužila větší pozornost ze strany zainteresovaných institucí a státu. Zvláště péče o mladistvé pachatele nesmí být podceňována a mělo by se jí věnovat dostatek pozornosti, aby se mladiství nestali klienty PMS v dospělém věku.

Dle zvolených metod a analýz byly stanovené cíle dosaženy. Záměrem autora bylo podat náhled na postavení Probační a mediační služby ČR v trestním řízení se zaměřením na mládež, neboť se jedná o závažné společenské téma, jehož studium a výzkumy v této oblasti mohou přinášet podněty ke změnám v práci s pachateli trestné činnosti, mohou přispět k efektivnějšímu trestnímu řízení, zlepšení spolupráce OČTŘ a v neposlední řadě ke zlepšení personální kapacity PMS a přetíženosti pracovníků, jejímiž následky mohou být vyhoření nebo formální přístup k případům. Dané téma otevírá další možné otázky ke zpracování.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BRUCKNEROVÁ, E. Možnosti ukládání trestního opatření obecně prospěšných prací mládeži. *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck. 2020. č. 20, s. 714-718. ISSN 1210-6410.

2. CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Aspi, 2008. s. 824. ISBN 978-80-7357-348-5.

3. DIBLÍKOVÁ, S., ŠPEJRA, M., VLACH, J. *Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému v ČR*. 1. vyd. Praha: IKSP. 2021. s. 220. ISBN 978-80-7338-195-0.

4. GRYGAR, J. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory podle stavu k 1.1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. 1.vyd. Praha: Leges, 2014. s. 232. ISBN 978-80-7502-009-3.
5. HANZELKOVÁ, A. *Strategický marketing: teorie pro praxi*. 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 192. ISBN 9788074001208.

6. HOLÁ, L. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. s. 512. ISBN 978-80-247-4109-3.

7. KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In Karabec, Z. *Restorativní justice.* Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2003. s. 146. ISBN 80-7338-021-8.
8. MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2.vyd. Praha: Portál, 2010. s. 352. ISBN 978-80-7367-818-0.

9. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 340. ISBN 80-7178-771-X.

10. PLAMÍNEK, J. *Mediace nejúčinnější lék na konflikty*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. s. 168. ISBN 978-80-247-5031-6.

11. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 184. ISBN 978-80-247-3006-6.

12. ROZUM, J. a kol. *Účinnost dohledu podmíněně propuštěných* 1. vyd. Praha: IKSP, 2008. s. 139. ISBN 978-80-7338-073-1.

13. ROZUM, J. a kol. *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2020. s. 254. ISBN 978-80-7338-188-2.

14. SOTOLÁŘ, A. Specifikace probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck. 2005. č. 9. s. 229 - 237. ISSN 1213-5313.

15. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F. a ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. s. 468. ISBN 8071793507.

16. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže - komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 1065. ISBN 80-7179-829-0.

17. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. s. 212. 978-80-7367-757-2.

18. TOMÁŠEK, J., HÁKOVÁ, L., KOSTELNÍKOVÁ, Z. *Probace a její efektivita pohledem pachatelů, veřejnosti a médií*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2019. s. 146. ISBN 978-80-7338-183-7.

19. *ÚZ: Trestní předpisy*. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2022. s. 480. ISBN 978-80-7488-530-3.

20. *ÚZ: Trestní předpisy*. Ostrava- Hrabůvka: Sagit, 2023. s. 480. ISBN 978-80-7488-556-3.

21. VÁLKOVÁ, H., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže. In Karabec, Z. *Restorativní justice.* Sborník příspěvků a dokumentů. 1. vyd. Praha: IKSP, 2003. s. 146. ISBN 80-7338-021-8.

22. VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci - komentář*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 115. ISBN 80-86432-32-7.

23. VÝBORNÝ, Š. Aplikovatelnost trestu „zákazu vstupu“ (§ 76 TrZ) při postihu extremismu. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck. 2014, **č. 2**, s. 44. ISSN 1213-5313.

24. WALKER, I. *Výzkumné metody a statistika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. s. 224. ISBN 978-80-247-3920-5.

25. ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. 1.vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. s. 48. ISBN 80-902998-1-4.

26. ZHÁNĚL, J., HELLEBRANDT, V., SEBERA, M. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 66. ISBN 978-80-2106-696-0.

27. ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. 1. vyd. Ostrava-Přívoz: Key Publishing, 2007. s. 136. ISBN 978-80-87071-55-7.

Elektronické zdroje:

1. Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022. In: *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018-2022* [online]. Praha: Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, 2023, s. 71 [cit. 2023-12-28]. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf>.

2. Asistent Probační a mediační služby. *Národní soustava povolání* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z: https://nsp.cz/jednotka-prace/asistent-probacni-a-media.

3. Děti a mladiství v agendě Probační a mediační služby. *Sancedetem.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/deti-mladistvi-v-agende-probacni-mediacni-sluzby>.

4. ELEKTRONICKÝ MONITORING V ČÍSLECH. *Probační a mediační služba ČR* [online]. [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/elektronicky-monitoring-v-cislech/.

5. *KONCEPCE ROZVOJE PROBACE A MEDIACE DO ROKU 2025* [online]. Probační a mediační služba České republiky, 2017, 52 s. [cit. 2023-12.-03]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/2017_koncepce_pm_do_roku_20251.pdf .

6. MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní justice v oblasti vězeňství: utopie, nebo výzva? In: *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. Brno: Masarykova univerzita Právnická fakulta, 2016, s. 16 [cit. 2023-12-03]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/dokumenty/34944.

7. Organizační řád PMS: schéma. In: *Probační a mediační služba ČR* [online]. 2022 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/11/03_org_rad_pms_schema_2022.pdf.

8. Právní předpisy v legislativním procesu. *Justice.cz* [online]. 2024 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/pravni-predpisy-v-legislativnim-procesu>.

9. *Probační a mediační služba v trestním řízení* [online]. Brno, 2019 [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/lvyhl/DP_Probacni_a_mediacni_sluzba_v_trestnim_rizeni_Tychtl.pdf. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

10. SAKAŘOVÁ, Mgr. Michaela. *Trestní řízení ve věcech mládeže* [online]. Praha, 2020 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/121652/150048315.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Rigorózní práce. Univerzita Karlova Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

11. SAKAŘOVÁ, Mgr. Michaela. *Trestní řízení ve věcech mládeže* [online]. Praha, 2020 [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/121652/150048315.pdf?sequence=1&isAllowed=y.> Rigorózní práce. Univerzita Karlova Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

12. *STATUT Probační a mediační služby*. In: . 2022, s. 4. Dostupné také z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/11/02_statut_pms_aktual-2022.pdf.

13. Úředník Probační a mediační služby. *Národní soustava povolání* [online]. [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: https://nsp.cz/jednotka-prace/urednik-probacni-a-mediac.

14. Vývoj počtu mediací. *Probační a mediační služba ČR* [online]. [cit. 2023-12-03]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/vyvoj-poctu-mediaci/.

15. ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Odklony v řízení ve věcech mladistvých* [online]. Masarykova univerzita, Právnická fakulta - Univerzita Palackého, Právnická fakulta, 2012 [cit. 2024-02-13]. Dostupné z WWW: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/ZateckaEva_HrusakovaMilana.pdf>.

Legislativní dokumenty:

1. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů. In ÚZ Trestní předpisy. Ostrava: Sagit, a.s. 2023. s. 480. ISBN: 978- 80-7488-556-3.

2. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: ÚZ Trestní předpisy. Ostrava: Sagit, a.s. 2023. s. 480. ISBN: 978- 80-7488-556-3.

3. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ve znění pozdějších předpisů. In ÚZ Trestní předpisy. Ostrava: Sagit, a.s. 2023. s. 480. ISBN: 978-80-7488-556-3.

4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. In ÚZ Trestní předpisy. Ostrava: Sagit, a.s. 2023. s. 480. ISBN: 978- 80-7488-556-3.

Seznam zkratek:

O – oběť trestné činnosti

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

OPP – obecně prospěšné práce

OSPOD – orgány sociálně právní ochrany dětí

P – pachatel trestné činnosti

SPČ – společensky prospěšná činnost

TČ – trestný čin

TŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZPMS – Zákon č. 257/2000 sb., o Probační a mediační službě ve znění pozdějších předpisů

ZSVM – Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Činnost PMS v jednotlivých stadiích TŘ……..……s. 19

Tabulka 2: Úkoly a cíle PMS v jednotlivých stadiích TŘ……...…s. 20

Tabulka 3: Úkoly pracovníka PMS v jednotlivých fázích TŘ……..…s. 33

Tabulka 4: Zvláštní způsoby řízení trestních věcí mladistvých……...……s. 35

Tabulka 5: Opatření ukládaná mladistvým……..…s. 37

Tabulka 6: Charakteristika výzkumného souboru……...…s. 42

Tabulka 7: Získaná data z rozhovorů……...…s. 45

Seznam grafů:

Graf 1: Počet mediací 2019–2022……..….s. 25

Graf 2: Počet dohledů 2019–2022……..….s. 31

Graf 3: Počet agend mládeže 2019–2022……s. 38

Přílohy

Všechny čtyři rozhovory byly provedeny s pracovníky Probační a mediační služby ČR po udělení písemného souhlasu Ředitelství PMS Praha. Komunikace s Ředitelstvím PMS proběhla formou e-mailové komunikace. Otázky strukturovaného rozhovoru byly zaslány respondentům v elektronické podobě spolu s průvodním textem.

Příloha I:

Seznam otázek strukturovaného rozhovoru a průvodní text komunikace

Dobrý den,

Jmenuji se Jaroslav Vondrášek a studuji na Vysoké škole evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích. Obracím se na Vás se žádostí o poskytnutí odpovědí na otázky strukturovaného rozhovoru. Tématem mé bakalářské práce je postavení Probační a mediační služby z pohledu trestně právního se zaměřením na mládež. V rámci výzkumné části práce bude proveden standardizovaný rozhovor, který je rozdělen do šesti otázek týkajících se dané problematiky. Rozhovor bude nahráván na záznamník mobilního telefonu a následně po přepisu bude záznam rozhovoru vymazán. Výsledky rozhovoru budou sloužit pouze pro účely bakalářské práce.

1. Kolik let pracujte u PMS ČR, kolik let z toho na pozici probační úředník/ probační asistent?
2. Jakým způsobem vstupujete do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými a jaká je vaše spolupráce s OČTŘ?
3. S jakými TČ u mladistvých do 18 let se ve své praxi setkáváte a jaký zaujímají postoj ke svému činu?
4. Jak je u mladistvých pachatelů využívána mediace, jak často k ní v praxi dochází a jaké jsou vaše zkušenosti s mediací u mladistvých?
5. Jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi realizovány?
6. Zhodnoťte v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži? Jaké úpravy doporučujete?

Příloha II: Respondent 1

1. Kolik let pracujte u PMS ČR, kolik let z toho na pozici probační úředník/ probační asistent?
   U probační služby pracuju 20 let a 18 na pozici probačního úředníka. Takže už dlouho.
2. Jakým způsobem vstupujete do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými a jaká je vaše spolupráce s OČTŘ?
   Jsme informování PČR usnesením o zahájení trestního stíhání; spolupráci vnímám jako dobrou, v pořádku. Nevybavuji si nějaké problémy. Reagujeme okamžitě.
3. S jakými TČ u mladistvých do 18 let se ve své praxi setkáváte a jaký zaujímají postoj ke svému činu?
   Podle mě - nejčastěji se jedná o výtržnictví, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití. Ti, kteří s námi spolupracují, jsou k sobě kritičtí, tedy nahlíží na skutek jako něco, co dělat neměli. Je vidět, že to udělali z nerozvážnosti, nějaký ten přešlap. S nimi je dobrá práce.
4. Jak je u mladistvých pachatelů využívána mediace, jak často k ní v praxi dochází a jaké jsou vaše zkušenosti s mediací u mladistvých?
   Tuto možnost – řešení navrhujeme, samozřejmě nabízíme. Nestalo se mi, že by se obě strany konfliktu shodly, že mediace proběhne. Vždy jeden ze stran, či obě řeknou, že toto řešení nechtějí. Nemám s ní tedy zkušenost žádnou, jen minimální. Tak nevím.

5. Jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi realizovány?
   No, podmíněné zastavení trestního stíhání samostatně či ve spojení s nějakým výchovným opatřením. Tohle je nejčastější.

6. Zhodnoťte v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži? Jaké úpravy doporučujete?

   Je to velmi intenzivní a náročná časově, i co se týče domluvy s partnery (poskytovateli SPČ) práce; trvá velmi dlouho, pachatel ztrácí v čase kontinuitu mezi skutkem a důsledkem. Pokud něco změnit, pak zrychlit celý proces.

Příloha III: Respondent 2

1. Kolik let pracujte u PMS ČR, kolik let z toho na pozici probační úředník/ probační asistent?
   U probační služby jsem 22 let, pořád jako probační úřednice.
2. Jakým způsobem vstupujete do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými a jaká je vaše spolupráce s OČTŘ?
   Jsme informováni policií a následně pověřováni státním zástupcem, spolupráce je dobrá. Nevím, že by si někdo stěžoval.
3. S jakými TČ u mladistvých do 18 let se ve své praxi setkáváte a jaký zaujímají postoj ke svému činu?
   Nejčastěji jde o výtržnictví. Kluci se perou, dívky pomlouvají na sociálních sítích. Postoj na počátku trestního řízení je nedospělý. Mají strach, co z toho bude. Dělají formálně, co jim kdo poradí. Jsou to děti.
4. Jak je u mladistvých pachatelů využívána mediace, jak často k ní v praxi dochází a jaké jsou vaše zkušenosti s mediací u mladistvých?
   Mediaci nabízíme. Mnohokrát si dokáží říci, s tím s kým se poprali, co potřebují. Ale většinou ji považují za nadbytečnou formální strukturu. Komplikuje jim život.

5. Jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi realizovány?
   Odstoupení od trestního stíhání po předchozím vykonání společensky prospěšné práce, toho bývá hodně, pak asi vyrovnání náhrady škody a podmíněné zastavení trestního stíhání s uloženými povinnostmi, myslím, že takhle nejčastěji.

6. Zhodnoťte v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži? Jaké úpravy doporučujete?

   Musím říct, že řízení je zbytečně složité a dlouhé. Pomohla by rychlejší reakce. A jasně, co by nám pomohlo, je snížit papírování okolo a mít více času na klienty.

Příloha IV: Respondent 3

1. Kolik let pracujte u PMS ČR, kolik let z toho na pozici probační úředník/ probační asistent?
   Celkem 11 let. A na pozici probační úředník 8 let.
2. Jakým způsobem vstupujete do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými a jaká je vaše spolupráce s OČTŘ?
   Informuje nás policie, to je zahájení trestního stíhání, nebo státní zástupce. Myslím, že spolupracujeme dobře. Nesetkala jsem se s tím, že by spolupráce vázla. V téhle části případu jednáme rychle a společně.
3. S jakými TČ u mladistvých do 18 let se ve své praxi setkáváte a jaký zaujímají postoj ke svému činu?
   No, nejvíce je asi výtržnictví, ničení věcí venku, poškozování cizí věci, myslím. No, a co se týče klientů, tak ti jsou mnohdy málomluvní, leze to z nich jako z chlupaté deky, nemají k nám důvěru, je jim to líto a mají strach.
4. Jak je u mladistvých pachatelů využívána mediace, jak často k ní v praxi dochází a jaké jsou vaše zkušenosti s mediací u mladistvých?
   Jo, nabízíme ji, to ano, dochází k ní ale málo. Nejčastěji nevidí důvod se s poškozeným sejít. Celé to chtějí mít co nejrychleji za sebou, vzít trest a udělat tlustou čáru za tím.
5. Jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi realizovány?
   Za mě nejčastěji podmíněné zastavení trestního stíhání nebo v kombinaci s výchovným opatřením. Zas tolik mladistvých neřešíme.

6. Zhodnoťte v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži? Jaké úpravy doporučujete?

   Celkově si myslí, že je to dobře ošetřené, ale počet případů na každého úředníka je velký. Jako změny bych doporučila více lidí, méně případů na hlavu a tím pádem více času na klienty. Jako v zahraničí. Sám vidíte, jak nestíháme. Je to náročné.

Příloha V: Respondent 4

1. Kolik let pracujte u PMS ČR, kolik let z toho na pozici probační úředník/ probační asistent?
   Začínala jsem před 20 lety a probační úředník jsem 17 let.
2. Jakým způsobem vstupujete do přípravného řízení u TČ spáchaných mladistvými a jaká je vaše spolupráce s OČTŘ?
   Spolupracujeme s policií, ta nás taky informuje o trestných činech mládeže. Někdy taky státní zástupce. Je nám sděleno usnesením o zahájení trestního stíhání; spolupracujeme asi bez problémů, jasně, že to je o osobních vztazích, začínající úředník to má vždycky těžší.
3. S jakými TČ u mladistvých do 18 let se ve své praxi setkáváte a jaký zaujímají postoj ke svému činu?
   Nejvíce je případů výtržnictví, pak ublížení na zdraví a občas pohlavní zneužití. Podle toho, jestli v přípravném řízení, nebo v řízení před soudem. V přípravném spolupracují, protože to je dobrovolné, a chtějí odčinit, co udělali. Tady litují, co provedli. V řízení před soudem už spolupráce pokulhává.
4. Jak je u mladistvých pachatelů využívána mediace, jak často k ní v praxi dochází a jaké jsou vaše zkušenosti s mediací u mladistvých?
   U nás moc často ne, záleží na případu, to je individuální, pokud k ní dojde, pak u výtržnictví, kdy kluci poničí někomu ploty, garáže a tak. Pak je mediace úspěšná, obě strany najdou společnou řeč. Je jí prostě málo.

5. Jaké formy odklonu u mladistvých jsou v praxi realizovány?
   Nejvíce se využívá podmíněné zastavení trestního stíhání a pak různá výchovná omezení a povinnosti.

6. Zhodnoťte v současné době uplatňované metody probace a mediace v trestním řízení ve vztahu k mládeži? Jaké úpravy doporučujete?

   Myslím, že současné metody jsou časově náročné a zatížené papírováním. Časově náročná je i domluva s poskytovateli prospěšných prací, prostě málo lidí. Právně žádné změny nedoporučuju, ale přidat nám asistenty, pak bude naše práce efektivnější.